Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

e-ISSN: 1304-6535
Yayıncı/Publisher: Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol.: 28, Sayı/No.: 1, 34-60, 2026
DOI: https://doi.org/10.17335/sakaifd.1756606

Araştırma Makalesi / Research Article

Tedarikçi Finansmanının İslam Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözümler

An Evaluation of Supplier Financing from the Perspective of Islamic Law: Problems and Solutions

Muhammed Eren Karadağ

Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku Ana Bilim Dalı, Bursa, Türkiye,
erenkaradag@uludag.edu.tr
https://ror.org/03tg3eb07

Öz: Sanayi devriminden sonra toplumların temel hedeflerinden biri, hizmet ve mallara en hızlı ve en uygun maliyetle erişim sağlamak olmuştur. Küreselleşme, ulaşım imkanlarının artışı ve iletişim altyapısının gelişmesi ile yerel işletmeler, denizaşırı ticarete yönelmişlerdir. Bu süreçlerin optimal düzeyde yürütülmesi ise tedarik zincirlerinin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Tedarik zinciri, malzeme, bilgi ve finansal akışın tedarikçiden nihai müşteriye kadar olan tüm aşamalarını kapsayan bir yapıda bulunmaktadır. Üçlü sürecin başarılı bir şekilde işleyebilmesi için etkin finansmanın araçlarına ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle 2008 ekonomik krizinin ardından, geleneksel finansman yöntemlerinin, "faktöring" ve "forfaiting" gibi tekniklerin, amacına ulaşmada yetersiz kaldığı gözlemlenmiş, bu durum küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) için yeni finansal çözümler arayışını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'de ilk olarak konvansiyonel finansal kurumlar bünyesinde uygulamaya konan yeni bir finansman yöntemi, 2020 yılından itibaren faizsiz finans sistemi çerçevesinde kullanılmaya başlanmıştır. Tedarikçi finansmanı adı altında işleme başlayan bu finansal aracın yeni bir uygulama olmasından dolayı hem iktisadi hem de hukuki yönleri henüz tam olarak literatürde yer bulmamışken, söz konusu işlemin İslam hukuku açısından değerlendirilmesine yönelik herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, literatürdeki bu eksikliği gidermeyi amaçlamakta olup, katılım bankalarının uyguladığı tedarikçi finansmanı yönteminin mahiyetini anlatmayı ve İslam hukuku perspektifinden analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede, katılım bankalarının resmî belgelere dayanarak tarafların hak ve sorumlulukları, bu ilişkilerin hukuki statüsü ve fıkhi hükümleri üzerinde değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Finansı, Alacak Finansmanı, Faktoring, Ters Faktoring Tedarikçi Finansmanı.

Geliş Tarihi/Received: 01.08.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 18.12.2025
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 17.02.2026

Abstract: Since the Industrial Revolution, economic development has aimed to provide quick, cost-effective access to goods. As globalization grew and advances in transportation, along with improvements in communication infrastructure, became more advanced, businesses began to seek international trade. Thus, this highlighted the need for well-managed supply chains. A supply chain includes all material, information, and financial flows from suppliers to consumers. The complexity of these global operations emphasized the need for effective financial tools. After the 2008 financial crisis, traditional financing methods like factoring and forfaiting fell short, especially for small and medium-sized enterprises (SMEs). This shortfall led to the search for alternative solutions. In Türkiye, a new financing model called supplier financing emerged. It was first introduced by conventional financial institutions and began operating within the interest-free finance system in 2020. Despite its growing popularity, this new financial instrument has not been studied much, particularly in economic and legal literature. Additionally, there's a significant lack of research on it from an Islamic legal perspective. This study aims to address this gap. It will provide a detailed analysis of the supplier financing method used by participation banks in Türkiye, exploring its nature and evaluating it within the framework of Islamic law. By examining official bank documents, the study will look at the rights and responsibilities of the involved parties, the legal status of their relationships, and the relevant legal rulings. This will help create a better understanding of this emerging financial instrument.

Keywords: Participation Finance, Receivables Finance, Factoring, Reverse Factoring Supplier Finance.

Cite as (ISNAD 2): Karadağ, Muhammed Eren. "Tedarikçi Finansmanının İslam Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözümler". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/1 (2026), 34-60. https://doi.org/10.17335/sakaifd.1756606

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Sanayileşme sonrasında bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için büyük üretim merkezleri kurulmuştur. Yüksek miktarda üretim imkanına sahip olan bu merkezler, zamanla şirketler haline gelmiş ve birbirlerine malzeme, bilgi ve finansal akış yönlerinden[1] bağımlı olacak şekliyle şirket ağları ortaya çıkmıştır. Şirketlerin birbirleriyle olan bu ilişki ağına ve ürünlerin son tüketiciye gelene kadarki süreçlere ise kabaca "tedarik zinciri" denmektedir.[2] Zincirdeki üçlü akışın optimal düzeyde sağlanması, modern dünyada şirketlerin ve işletmecilerin temel hedefleri arasında yer almakta; aynı zamanda bir ürünün son tüketiciye ulaşmasında kolaylık sağlamaktadır. Finansal akış bozukluklarını gidermeye hedefleyen finansman ürünlerinin toplamına ise "tedarikçi finansmanı" denmektedir.[3] Bu ürünlerin büyük bir çoğunluğu çek bozdurma adıyla bilinen faktoring uygulamasına dayanmaktadır.

Faktoring[4] uygulaması tarihsel süreç itibariyle Sümerlilere kadar götürülebilse de modern anlamdaki faktoring, 1900'lü yılların sonuna tesadüf etmektedir. Sömürge hareketleri safhasında faktor adı verilen şahıslar, yürütülen ticaret faaliyetlerin satışlarını kontrol etme ve pazarlama gibi sorumluluklar üstlenirken;[5] modern faktoring uygulamasında bunlar terk edilmiştir. Modern anlamda faktoringin temel hedefi ise risk unsurlarının devredilmesi ve alacakların hesaplanması şeklinde ortaya çıkmış ve 1930'ların başında ilk defa Amerika'da resmi olarak kabul edilmiştir.[6] Üçlü akışı düzenli bir şekilde yürütmeyi hedefleyen sistemler manasına gelen *Supply Chain Managment* (SCM), tedarik zinciri yönetimi (TZY) kavramı ise literatüre 1980 yılı itibariyle giriş yapmıştır.[7] Tedarikçi finansmanı adı altında ürünlerin asıl ün kazanması ve popülerliğinin artması ise 2008 krizi sonrası olmuştur. 2008 krizinin getirdiği üretim dengesizliği sonrasında yeni bir finansman çeşidine olan ihtiyaç artmış, sonuç olarak alıcıyı merkeze alan ve işlemleri alıcı üzerinden yürüten ters faktoring uygulamaları artış göstermiştir. Böylece tedarikçi finansmanı olarak bilinen ters faktoring, işletmecilerin alacaklarını erken tahsil etme imkânı sunmuştur.

Türkiye'nin faktoring tecrübesi daha geç bir zamanda başlamıştır. Bağımsız bir faaliyet yerine bankalar içerisinde faaliyet gösteren bu uygulama ilk defa 1988'de İktisat Bankası Faktoring Grubu'nun elinde uygulanmıştır. 1992'de Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik yürürlüğe girmiş, 2006 yılında Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu (BDDK) altına geçmiş ve son olarak 2012 yılı itibariyle Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu şeklinde kanunlaşmıştır.[8] Tedarikçi finansmanın ilk örneklerine ise 2010 yıllında konvansiyonel bankalarda rastlanılmış;[9] 2020 yılı itibariyle ise katılım finansında görülmeye başlanmıştır.

Bu yazı, Türkiye katılım finansı tecrübesinde uygulamaya konulmuş tedarikçi finansmanı enstrümanını İslam hukuku bağlamında ele almayı hedeflemektedir. Yeni bir uygulama olmasından ötürü hem iktisadi hem de hukuki yönlerinin literatürde henüz tam olarak yer bulmadığı ve söz konusu işlemin İslam hukuku açısından değerlendirilmesine yönelik herhangi bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, literatürdeki bu eksikliğin giderilmesi amacını taşımaktadır. Binaenaleyh sırasıyla; bu finansmanın türleri anlatılacak, uygulama şekli gösterilecek ve sözleşmenin tarafları esas alınmak kaydıyla uygulamadaki işlemler İslam hukuku çerçevesinde değerlendirilecektir. Son aşamada ise fıkhî yönden tespit edilmiş problemlerin çözümü için alternatif bir yöntem sunulacaktır.

1 Tony Arnold vd., *Introduction to Materials Management* (New Jersey: Pearson Prentice Hall, 1991), 8.
2 Murat Erdal, *Satın Alma ve Tedarik Zinciri Yönetimi* (İstanbul: Beta Yayınları, 2018), 1-3.
3 Tedarik zinciri finansmanı isimlendirmesi de kullanılmaktadır.
4 Faktoring ifadesi TDK'da "Faktöring" şeklinde geçerken, bankalar mevzuatında ise "Faktoring" olarak yer almaktadır. Bu çalışmada ikincisi tercih edilmiştir.
5 Carroll G. Moore, "Factoring — A Unique And Important Form Of Financing And Service", *The Business Lawyer* 3/14 (1959), 704.
6 Yüce Uyanık, "Uluslararası Faktoring Uygulamaları", *Faktoring Eğitim Programı El Kitabı*, ed. Rengin Emekçioğlu (İstanbul: Faktoring Derneği Boğaziçi Üniversitesi, 2002), 7.
7 Arnold Kransdorff, "High stock levels-not the answer to volatile demand", *Financial Times* (Erişim 22 Mart 2023), 18. 04 Haziran 1982'de yayınlanan bir gazete yazısında geçmektedir.
8 Selda Eke - Emine Müge Çetiner, "İhracatta Tedarikçi Kredi Riskinin Garanti Altına Alınmasında Faktoring, İhracat Artışına Ve Ekonomik Büyümeye Desteği", *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/2 (2020), 290.
9 Fehmi Tanrısever, "Tedarik Zinciri Finansmanının Kobi'ler Üzerindeki Operasyonel Ve Finansal Etkileri", *Verimlilik Dergisi* 3 (2017), 3; *Dünya Gazetesi*, "Akbank Tedarikçi Finansmanı programını başlattı" (27 Şubat 2024).

1. Tedarikçi Finansmanın Türleri ve Mahiyeti

Tedarikçi finansmanı, girişte de ele alındığı üzere faktoring uygulamasının işlem bazında ters bir şekilde yürütülmesine denmektedir. Ancak bu isimlendirme özel bir isimlendirme olup aynı şekilde tedarikçi/KOBİ ile nihai alıcı arasındaki bütün finansal işlemlerin finanse eden enstrümanların genel adı için de tedarikçi finansmanı ifadesini kullanmak mümkündür. Literatürde bu ikili kullanımın yol açtığı bir kavram kargaşası bulunmaktadır. Konuya dair üç farklı yaklaşım bulunmakla [10] beraber çalışmanın konusunu aşmamak adına buraya giriş yapılmayacaktır. Bu başlık altında genel anlamda tedarikçi finansmanı uygulamasının (bütün finansal işlemler manasında) altında yer alan enstrümanlara kısaca değinilecek ve özel manadaki tedarikçi finansmanı (ters faktoring) uygulamasının mahiyeti hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Tedarikçi Finansmanını Doğuran Klasik Ticaret Enstrümanları

Modern anlamda tedarikçi finansmanını doğuran iki tane uygulama bulunmaktadır.[11] Yukarıda da değinildiği üzere bunlardan ilki faktoring uygulamasıdır. Türkiye mevzuatını esas aldığımızda faktoring işlemi, mal veya hizmet satışından doğmuş ve fatura ile tescillenmiş alacakların devredilmesi şeklinde tanımlanabilir.[12] Finansman, hizmet (iş görme veya tahsilat) ve teminat (garanti ve delkrede) şeklinde üç fonksiyonu bulunan bu enstrümanın asıl önemi, satıcının elinde bulunan alacak borcunu ön ödeme şeklinde erkenden tahsile imkanında ortaya çıkmaktadır. Tedarikçiler/ KOBİ'ler için nakit akışında erken ödeme imkânı sağlamakla beraber finansman maliyeti yüksek kalmaktadır. Zira küçük ölçekteki bu tür işletmecilerin kredi skoru düşüktür. Dolayısıyla finansörler yüksek iskonto oranlarıyla iş yapmayı tercih ederler.

İkinci uygulama ise mahiyeti itibariyle faktoringe benzeyen forfaiting işlemidir. Dış ticarette kullanılan bu enstrümanda, ihracattan doğmuş olan ve teminat altında bulunan alacaklar, rücu edilmemek şartıyla iskontolu olarak tahsil edilir. Faktoringden ayrıldığı nokta ise rücu edilme imkanının olmamasıdır.[13] Forfaiting'de rücuya kabil olmama riski göz önüne alınmasından ötürü satın alınan alacakların bir poliçeye, avale veya devlet güvencesine bağlanmış olması beklenmektedir.[14] Faktoringin yerine getirdiği işlevlerin (teminat, finansman) çoğunu yerine getiren forfaiting, tek seferlik orta-uzun vadeli ihracat alacaklarını konu edinmesi, rücuya kabil olmaması ve iş görme hizmetini tam olarak yerine getirmemesi açılarından faktoringden ayrışmaktadır.

1.2. Tedarikçi Finansmanı Uygulamaları ve Türkiye Tecrübesi

Tedarikçi finansmanı kavramı genel anlamda kullanıldığında, KOBİ'lerin nakit akışlarını optimize eden bütün süreçler bu mefhumun içerisinde girebilmektedir. Buna göre zincir içerisinde geçen bütün finansal akışları ilgilendiren aşamalar (veri analizleri vs) ve bu aşamaları finanse eden uygulamalar topyekûn anlaşılabilmektedir. Bunun yanı sıra belli bir taraf lehine kurulan ve özel enstrümanlar haline gelmiş daha hususi uygulamalar da bu kavramla (genel anlamda tedarikçi finansmanı) ifade edilebilmektedir.[15] Alıcıyı merkeze alıp, alıcı üzerinden finansman işlemlerini yürüten temelde üç enstrüman bulunur. Bunlar dinamik iskonto, envanter finansmanı ve ters faktoringdir. Tedarikçi finansmanı kavramı dar anlamda kullanıldığında ise ters faktöring anlaşılmaktadır.[16] Ters faktoring

10 Tedarik zincirinde gerçekleşen bütün finansal işlemleri kastederek (veri analizleri vs.) "tedarikçi finansmanı" ifadesini en geniş manada kullanan Hoffmann yaklaşımı bunların ilkidir. İkincisi ise enstrüman odaklı yaklaşım olup sadece finansman türü olan enstrümanlar için bu ifadeyi kullanmaktadır. Sonuncusu da bu ifadeyi sadece alıcıyı merkeze alan uygulamalar için hasretmektedir. Tedarikçi finansmanı kavramı mutlak olarak kullanıldığında çoğunlukla ters faktöring anlaşılır. Detaylı bilgi için bk. Muhammed Eren Karadağ, *Katılım Finans Enstrümanı Olarak Tedarikçi Finansman Uygulaması* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 33.

11 Ayrıca akreditif ve teminat mektubu gibi doğrudan amacı finansman sağlamak olmayan uygulamalar da buraya eklenebilir. Yazının uzamaması açısından bunlara değinilmemiştir.

12 Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu (FKFFŞK), *Resmî Gazete* 6361 (21 Kasım 2012), md. 38.

13 Ahmet Alpay Dikmen, "Forfaiting, Risk ve Riskten Kaçınma", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 47/3 (1992), 114.

14 Alpaslan Akartepe, "Forfaiting Sözleşmesi", *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/3-4 (2004), 452.

15 Erik Hofmann, "Supply Chain Finance - some conceptual insights", *Logistik Management* (2005), 3.

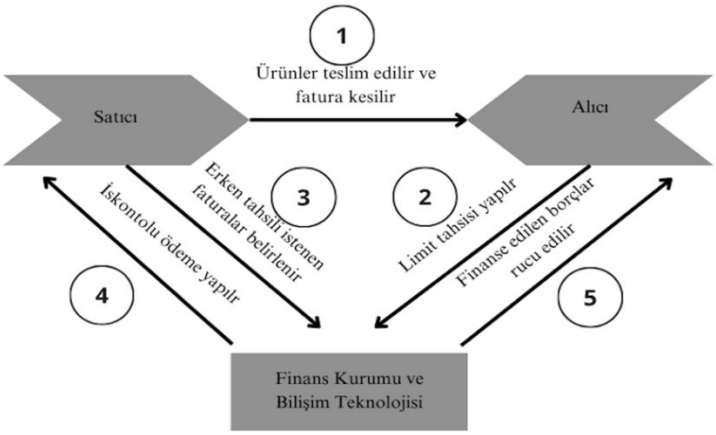
16 EBA (Kollektif), *Supply Chain Finance European market guide* (Paris: Euro Banking Association, 2014), 5.

(dar anlamda tedarikçi finansmanı) uygulamasını daha net anlayabilmek adına, diğer iki enstrümana değinilmesi gerekmektedir.

Zincirdeki paydaşlar arasındaki iş birliğinin kuvvetine dayanan dinamik iskontoda alıcı tarafından başlatılan bir Erken Ödeme Teklifi (*Early Payment Proposal*/ EPP) yapılır. Tedarikçi faturayı oluşturup e-fatura yoluyla iletmeden önce alıcı, belirli bir erken ödeme tarihi için bir iskonto oranı önerir ve kabul edilmesi halinde ödeme, planlanan günden önce indirimli olarak gerçekleştirilir; böylece ticari işlemler hem daha esnek hem de likidite açısından daha avantajlı hale gelir. Erken ödeme teklifinde iki temel bilgi bulunur: Bunlardan biri, ödemenin yapılmasının planlandığı tarih, diğeri ise bu erken ödeme karşılığında sunulan indirim veya iskonto oranıdır. Örneğin, her gün için %0,03 oranında bir iskonto uygulanması durumunda, alıcı 20 gün erken ödeme yaparak toplamda %0,6'lık bir indirim elde edebilir.[17]

Envanter finansmanı ise varlığa dayalı olarak işletilen bir ürün çeşidi olup, aracı bir lojistik firma tarafından gerçekleştirilir. Zincirin işleyişine göre aracı lojistik firma bir finansör gibi davranarak tedarikçiden ürünleri alıp satışını kendisi gerçekleştirebilir. Böylece tedarikçi firma/KOBİ peşin bir şekilde ürünleri aracıya satabilmektedir. Zincirin bir parçası haline gelen aracı lojistik şirketi bankayı sürecin tamamen dışında bırakıp bir finansör gibi davranır ve finansman işlemi doğrudan kendisi tarafından yönetilir, alıcı ve tedarikçi arasındaki ödeme süreçlerinde ise envanterin rehine alınmasıyla güvence altına alınır.[18]

Literatürde ters faktoring, onaylı (teyitli) borç finansmanı, tedarik zinciri finansmanı ve conforming[19] gibi farklı adlarla bilinen tedarikçi finansmanı,[20] işletmelerin likidite yönetimini optimize etmeye yönelik bir finansman yöntemidir. Bu modelde, tedarikçi mal veya hizmet teslimini gerçekleştirip faturasını düzenledikten sonra, alıcı işletme (genellikle yüksek kredi notuna sahip büyük ölçekli firmalar) bir finans kuruluşu ile anlaşarak kendisi için bir kredi limiti tahsis eder. Finans kurumu, alıcının kredibilitesini esas alarak tedarikçinin faturalarını iskonto oranı üzerinden nakde çevirir ve erken ödeme yapar. Böylece tedarikçi, tahsilat süresini kısaltarak nakit akışını iyileştirirken, finans kuruluşu vade sonunda alıcıdan tahsilatı gerçekleştirir.[21] Sürecin verimliliğini artırmak amacıyla genellikle dijital finansal teknolojiler tercih edilebilir veya finansal aracılar (örneğin bankalar) süreci manuel olarak koordine edebilir. Belirli durumlarda finans kuruluşu, borçlu konumundaki alıcının vade süresini uzatarak esneklik sağlayabilir. Uygulamanın işleyişini genel manada anlatılan şekil aşağıda verilmiştir.

Şekil-1: Ters Faktoring Uygulamasının Genel İşleyişi (yazar tarafından hazırlanmıştır)

17 Luca M. Gelsomino vd., "Supply Chain Finance: Modelling a Dynamic Discounting Programme", *Journal of Advanced Management Science* 4/4 (2016), 285-286.

18 Sumeer Chakuu vd., "Towards a Framework on The Factors Conditioning The Role of Logistics Service Providers in The Provision of Inventory Financing", *International Journal of Operations & Production Management* 40/7-8 (2020), 1226.

19 Aşağıda detaylandırılacağı üzere, Türkiye'deki tecrübede bu ürünün teyitli ve teyitsiz olarak ikiye ayrılması conforming ismiyle uyumluluk göstermektedir.

20 Charles Bryant - Enrico Camerinelli, *Supply Chain Finance EBA European Market Guide Version 2.0* (Haziran 2014), 4, 18, 45.

21 Rıfat Karakuş, *Tedarik Zinciri Finansmanı ve Tedarik Zincirinde Yer Alan Firmaların Değerine Etkisi* (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 5.

Özel anlamdaki ve enstrüman manasındaki tedarikçi finansmanı, en yaygın kullanılan yöntem olarak kabul edilmektedir.[22] Klasik faktoringden ayrıldığı noktalardan birisi ise, klasik faktoringde finans kuruluşları birden fazla alacağı portföy halinde satın alarak temerrüt riskini dağıtırken, ters faktoringde tek bir borçluya odaklanılır ve onun tedarikçilerine likidite sağlanır.[23] Bu da risk takibini kolaylaştırmaktadır.

Tedarikçi finansmanının sağladığı avantajlar arasında tedarikçilerin alacaklarını daha erken tahsil ederek nakit akışlarını düzenleyebilmesi ve alıcıların vade sürelerini uzatarak finansal esneklik kazanması yer alır. Uzayan vadeler nedeniyle tedarikçilerin maliyetleri artırabileceği ve hatta bazı durumlarda üretime devam edemeyeceği riskleri bulunurken, büyük alıcılar mevcut tedarikçilerini kaybetmemek adına bu yöntemi tercih etmektedir.[24] Türkiye'de hem konvansiyonel hem de katılım bankaları bu modeli "tedarikçi finansmanı" olarak adlandırmaktadır.[25]

Türkiye'de 33 mevduat bankasından 19 tanesi; 9 katılım bankasından ise 7 tanesi doğrudan tedarikçi finansmanı adı altında bu finansman türünü müşterilerine sunmaktadır. [26] Bununla beraber Türkiye'de tedarikçilere/KOBİ'lere sunulan, tedarikçi finansmanına benzeyen ve nakit yönetimi türleri arasında kabul edilen başka enstrümanlar da mevcuttur. (Vinov, GFT, DBS vb.). Çalışmanın merkeze aldığı konuyu aşacağından bunlara değinilmeyecektir.

2. Katılım Bankalarındaki Uygulaması

Katılım finans kurumları geliştirdikleri enstrüman türlerinin İslam hukukuna uygun olmasına dikkat ederler. Klasik faktoring uygulaması (çek bozdurma işlemleri) alacağın satışı kapsamında değerlendirildiğinde literatürde fıkhî hükümlerle uyumluluk içerisinde olmadığı söylenmiştir.[27] Buna binaen klasik faktoringin işleyişi manasında alacakların bankaya iskontolu olarak devredilmesi şeklinde bir enstrüman geliştirilmemiştir. Onun yerine alternatif olarak 2019-2020 tarihleri itibariyle teyitli tedarikçi finansmanı; 2020 yılında ise teyitsiz tedarikçi finansmanı uygulamaları geliştirilmiş ve modern murâbaha akdi temelinde alacakların erken tahsil edilmesi hedeflenmiştir. İlk defa Kuveyttürk'ün katılım piyasasına sürdüğü bu ürün, yukarıda da değinildiği üzere başka katılım finans kurumlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Kuveyttürk'ün bu uygulamasının başlamasından önce Türkiye'de 2003 yılında Yüce Uyanık, ilk defa faktoring ile murâbaha arasında bir ilişki kurmuştur. Yazılarında faktoringin uygulamasının esasında İslami ilkelere ters olmadığını vurgulamıştır.[28]

Sonuç olarak Türkiye'deki finans tecrübesindeki tedarikçi finansmanında teyitli-teyitsiz şeklinde iki ürün bulunmaktadır. Uygulamanın teyitsiz versiyonu, teyitli versiyona benzediğinden ve ondan esinlenerek hazırlandığından, önce teyitli tür anlatılacak; sonrasında ise teyitsiz türe yer verilecektir. Her iki uygulamanın işleyişini gösteren görseller ise anlatımın sonunda olacaktır

2.1. Teyitli Tedarikçi Finansmanı

Teyitli tedarikçi finansmanı (Teyitli TF) süreci üç temel aşamadan oluşmaktadır: (1) limit tahsisi, (2) malların alınıp vekâleten satılması ve (3) erken tahsil ile rücu. İlk aşamada, ters faktoringe benzer biçimde süreç nihai alıcı ile başlamaktadır. Banka, alıcının kredibilitesini ve ödeme riskini değerlendirerek belirli bir limit tahsis eder. Tedarikçi (satıcı), yalnızca bu limit dâhilinde alacaklarını tahsil edebilir ve böylelikle banka, tedarikçiyi de müşteri portföyüne katmış olur. Özellikle fintekler

22 Cristof Bals, "Toward a Supply Chain Finance (SCF) Ecosystem – Proposing a Framework and Agenda for Future Research", *Journal of Purchasing and Supply Management* 25 (2019), 112.

23 Peter Kristofik vd., "Financial Supply Chain Management – Challenges and Obstacles", *Proceedings in Finance and Risk Perspectives '12*, ed. Othmar M. Lehner - Heimo Losbichler (Avusturya: ACRN Cambridge Publishing House, 2012), 84.

24 Mark van Laere, *Modelling International Reverse Factoring: and The Future of Supply Chain Finance* (Eindhoven: Eindhoven University of Technology, School of Industrial Engineering / Tilburg University, Department of Finance, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 9.

25 Okan Acar - Murat Alabacak, "Geleneksel Finansmana Alternatif Bir Ürün Önerisi: Katılım Bankacılığı Tedarikçi Finansmanı", *Faizsiz Finans: Alternatif Finansman Yöntemleri*, ed. Batuhan Buğra Akartepe - Ebubekir Mollaahmetoğlu (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 84-86.

26 Detaylı bilgi ve tablolar için bk. Karadağ, *Katılım Finans Enstrümanı Olarak Tedarikiç Finansman Uygulaması*.

27 Hüsnü Çiftçi, *Factoring Uygulaması ve İslam Hukukundaki Yeri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002); Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı DİYKB, "Faktoring firmalarının, vadeli satış yapmış şirketlerin alacaklarını iskontolu olarak peşin satın almaları caiz midir?" (Erişim 24 Haziran 2024).

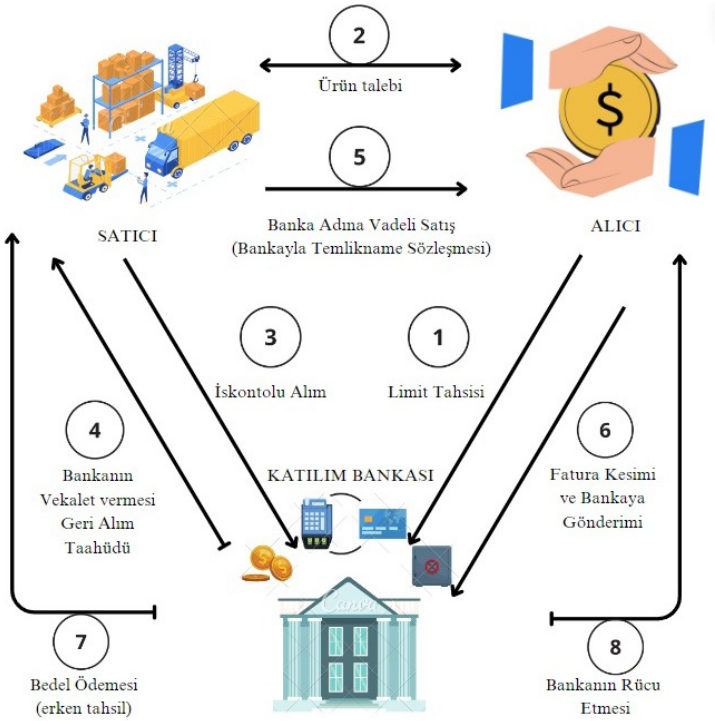
28 Ragıp Yüce Uyanık, "Faktoring, Faiz ve İslam" (Mart 2003); a.mlf., *İki Faktorlü Uluslararası Tam Hizmet Faktoringi Ve Türkiye Uygulamasındaki Farklılıklar* (İstanbul: Özyeğin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

üzerinden gerçekleştirilen işlemlerde hem alıcının hem de satıcının bankanın müşterisi olması zorunludur. Limit tahsisinin ardından alıcı, tedarikçiye sipariş bilgilerini iletir ve tedarikçi üretim sürecini başlatır. Ürünler hazır hale geldiğinde, faturanın erken tahsilat talebi bankaya iletilir. Ancak, finansman sürecinin devam edebilmesi için malların henüz satılmamış, envanterde bekliyor olması gerekmektedir.[29]

İkinci aşamada, katılım bankaları murâbaha akdi çerçevesinde finansman sürecini yürütür. Banka, tedarikçiden malları belirlenen limit kapsamında ve iskontolu olarak satın alır. Bu iskonto faktoring işlemlerindeki faiz oranına benzer şekilde işlev görmekte ve bankanın kâr elde ettiği aşamayı teşkil etmektedir. Banka, satın aldığı malların nihai alıcıya satılabilmesi için tedarikçiye vekâlet verir ve bu süreçte taraflar arasında garanti taahhütnamesi/geri alım taahhütnamesi imzalanır. Geri alım taahhütnamesi kapsamında, banka mallarda herhangi bir problem tespit edilmesi durumunda tüm sorumluluğu tedarikçiye yükler ve malları geri verebilir. Vekâlet yetkisiyle tedarikçi, bankanın adına vadeli satış gerçekleştirir ve nihai alıcıya temlik sözleşmesi ile alacakların bankaya devredildiği bildirilir.[30]

Üçüncü ve son aşamada, yani erken tahsil ve rücu sürecinde, mallar alıcıya teslim edildikten sonra kontrol edilir. Herhangi bir eksiklik veya ayıp tespit edilmezse fatura kesilerek bankaya gönderilir. Banka, fatura ile malların eşleşmesini teyit ettikten sonra tedarikçiye ödeme yapar. Alıcının düzenlediği fatura da alacak temlikinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Tedarikçiden gelen fatura ile alıcının faturası arasında uyumsuzluk olması halinde banka finansmanı iptal edebilir.

Bu süreçte tedarikçi, alacaklarını erken tahsil etme imkânına sahip olurken,[31] banka da alıcıya vadeli olarak rücu ederek sattığı malların bedelini tahsil eder. Şayet alıcı tarafından bir temerrüt söz konusu olursa gün başına gecikme cezası uygulanır. Ancak, mallarda tedarikçiden kaynaklanan bir sorun olmadığı sürece tedarikçiye herhangi bir rücu işlemi gerçekleştirilmez. Böylelikle Teyitli TF süreci hem tedarikçinin finansman ihtiyacını karşılamakta hem de bankaya kontrollü bir şekilde kâr elde etme imkânı sunmaktadır.

Şekil-2: Teyitli Tedarikçi Finansmanı Uygulaması (yazar tarafından hazırlanmıştır)

29 Kuveyttürk, "Tedarikçi Finansmanı Satıcı Finansmanı Sözleşmesi" (Erişim 25 Nisan 2024), 2.
30 Acar - Alabacak, "Geleneksel Finansmana Alternatif Bir Ürün Önerisi: Katılım Bankacılığı Tedarikçi Finansmanı", 86.
31 Ali Polat - Hakan Yaşar, "Türkiye'de Tedarikçi Finansmanı Ve Katılım Bankacılığı Uygulaması", *Journal of Islamic Economics* 3/2 (2023), 216.

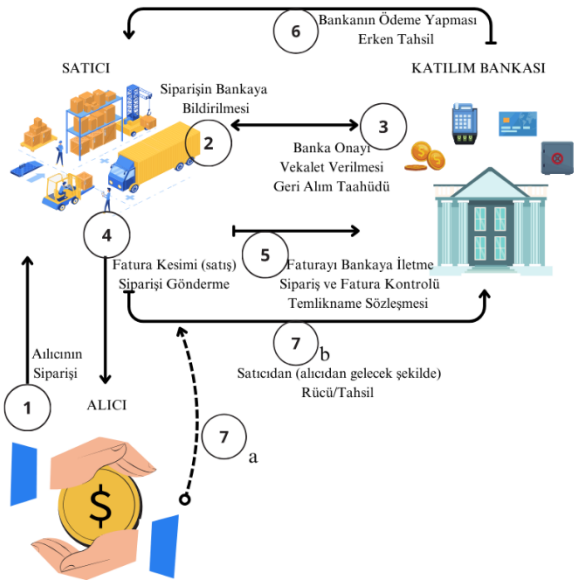
2.2. Teyitsiz Tedarikçi Finansmanı

Teyitsiz tedarikçi finansmanı (Teyitsiz TF) modeli, büyük alıcıların her zaman banka müşterisi olmayı tercih etmemesi nedeniyle geliştirilmiş bir alternatiftir. Bu durum, alacakların bankaya devredildiği temlikname sözleşmesinin alıcı tarafından teyit edilememesi sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla, teyitli tedarikçi finansmanından farklı olarak, bu modelde alıcının finansman sürecine doğrudan taraf olması gerekmez. Ancak bu eksiklik, tahsilat riskini artırdığı için iskonto oranları da yükselmekte ve finansman maliyeti artmaktadır.

Teyitsiz TF, alıcıya bir limit tahsis edilmeden ve alıcıdan herhangi bir teyit alınmaksızın yürütülen bir işlemdir. Süreç iki aşamadan oluşur: (1) malların tedarik edilerek banka adına vekâleten satışı ve (2) bankanın erken ödeme yaparak, vadede rücu etmesi. İlk aşamada, alıcı tedarikçiye sipariş verir ve tedarikçi bu talebi, ödeme koşulları ile birlikte bankaya iletir. Banka, tedarikçinin kredibilitesini değerlendirerek bir finansman limiti belirler ve uygun bulduğu takdirde siparişi onaylayarak malları satın alır. Ardından, tedarikçiyle geri alım taahhütnamesi imzalanır ve ona vekâlet verilerek, banka adına alıcıya satış yapması sağlanır. Temlikname sözleşmesi düzenlenerek, alacakların bankaya devredildiği bilgisi nihai alıcıya iletilir. Bu süreç, teyitli yönteme benzese de temel fark, alıcının sürecin herhangi bir aşamasında doğrudan sorumluluk üstlenmemesidir.[32]

İkinci aşamada banka, tedarikçiden gelen faturalar ile sipariş edilen malların uyumluluğunu kontrol eder. Eğer herhangi bir tutarsızlık tespit edilmezse, tedarikçiye ödeme yapılır ve böylece tedarikçi, finansmana erken erişim sağlamış olur. Önceden belirlenen vade tarihinde ise banka, finansmanı sağlayan taraf olarak tedarikçiye rücu eder ve ödeme tahsil edilir.[33] Bu noktada, tedarikçi esasında alıcıdan tahsil ettiği tutarı bankaya aktarmaktadır. (Aşağıdaki şekilde bu süreç, 7a ve 7b olarak gösterilmiştir.)

Teyitsiz TF modelinin en temel farkı, finansman sürecinde büyük alıcının borç yükümlülüğüne doğrudan taraf olmamasıdır.[34] Teyitli TF'de borç yükümlülüğü alıcıda iken, teyitsiz TF'de risk, tedarikçiye kaydırılmaktadır. Bu çerçevede, banka finansman riskini tedarikçiye yüklediğinden, kredi geri ödeme sürecinde doğrudan satıcıya rücu etmektedir. Olası suistimalleri önlemek adına temlikname sözleşmesi devreye alınabilir. Böylece, teyitsiz TF modeli, bankalar açısından daha yüksek maliyetli bir finansman aracı olmakla birlikte, tedarikçiye erken tahsilat imkânı sunarak piyasa dinamikleri içerisinde işlevselliğini korumaktadır.

Şekil-3: Teyitsiz Tedarikçi Finansmanı Uygulaması (yazar tarafından hazırlanmıştır)

32 Kuveyttürk, "Teyitsiz Tedarikçi Finansmanı Sözleşmesi" (Erişim 25 Nisan 2024), 2.
33 Bankanın alıcı ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır. Ayrıca banka zaten tedarikçiye erken ödeme yapmıştır. Dolayısıyla alıcının tedarikçiye ödediği bu meblağ, esasında bankanın hakkı olup bunu tedarikçiden tahsil etmektedir.
34 Polat - Yaşar, "Türkiye'de Tedarikçi Finansmanı Ve Katılım Bankacılığı Uygulaması", 47.

3. Tedarikçi Finansmanının İslam Hukuku Açısından İncelenmesi

TF enstrümanının İslam hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi, esas itibarıyla teyitli tür üzerinden yapılacaktır. Teyitsiz türde farklılık arz eden hususlar ise ayrıca vurgulanacaktır. İslam hukukuna göre incelenmesinde iki unsur önem arz etmektedir. Öncelikle bu finansman türü Türkiye tecrübesinde oluştuğundan Hanefî mezhebi merkeze alınmakla beraber diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilecektir. İkinci olarak inceleme yönünü basitleştirmek adına işlemleri sırasıyla değerlendirmek yerine; sözleşmenin taraflarını belirleyip üç ayrı başlık (Banka-Tedarikçi, Banka-Nihai Alıcı ve Tedarikçi-Nihai Alıcı) altında incelenecektir.

Teyitli TF süreci, nihai alıcıya bankanın limit tahsis etmesiyle başlasa da finansmanın katılım bankacılığı ilkelerine uygun şekilde yürütülebilmesi adına, işlemlere bir mal satış sürecinin dâhil edilmesi gerekmektedir. Satış sürecinde vekâlet yoluyla ürünlerin yeniden satışı gibi mekanizmalar da işletilmektedir. Dolayısıyla bahse konu işlemlerin büyük bir kısmı, banka ile tedarikçi arasında gerçekleşmektedir. Bu itibarla, enstrümanın İslam hukuku açısından tetkikine, banka-tedarikçi ilişkisi ekseninde başlanacaktır. Nitekim limit tahsisinin ardından sürecin ağırlıklı bölümü banka ile tedarikçi arasındaki ticari ve finansal etkileşimlerden teşekkül etmektedir. Nihai alıcı ile yapılan akitler ve işlemler ise ikincil bir düzlemde yer almakta olup, inceleme sürecinde metodolojik bütünlük sağlamak amacıyla banka merkezli bir yaklaşım benimsenerek değerlendirilecektir.

3.1. Banka ile Tedarikçi Arasındaki İşlemler

Banka ve tedarikçi arasında temelde beş işlem bulunur. Bunlar: (1) ilk alış işlemi, (2) tedarikçiye vekâlet verilmesi, (3) temlikname anlaşması (alacağın devri), (4) geri alım taahhüdü (garanti taahhütnamesi) ve (5) tahsilatların rücu edilmesi şeklindedir.

3.1.1 İlk Alış İşlemi

Hem teyitli hem de teyitsiz versiyonda katılım bankasının işlemi finanse edebilmesi için, taraflar arasında önceden yapılmış bir sözleşme olmamalıdır. Çünkü katılım bankaları, İslam hukuk prensiplerine riayet edebilmek amacıyla ticarete (varlığa) dayalı bir şekilde finansman sağlamaktadırlar. Ayrıca alacakların üçüncü kişilere temliki İslam hukukunda sınırlandırılmış bir alandır. Mesela Serahsî (ö. 483/1090 [?]) borçlu dışındaki kişilere alacağın (deyn) satılmasını kabzın gerçekleşmesi tasavvur edilemeyeceğinden câiz görmemektedir.[35] Benzer şekilde İbn Hazm (ö. 456/1064),[36] Şafiîlerden Şirbînî (ö. 977/1570)[37] ve Hanbelîlerden Buhûtî (ö. 1051/1641)[38] de alacakların satımına karşı çıkmaktadır. Bu sınırlamadan ötürü katılım bankaları, ilkesel olarak araya mal koyarak işlem yapmayı/finansman sağlamayı tercih etmektedirler.[39] Katılım bankalarına, bankalar kanunun 77'nci ve 57'nci maddeleri kapsamında faizsiz finansman sağlayabilmek için emtia satışına izin verilmiş,[40] böylece katılım bankaları diğer bankalardan istisna edilmiştir. Sonuç olarak modern murâbaha akdinin uygulanabilmesi için, banka öncelikle ürünleri tedarikçiden almaktadır.

İlk alış işleminde incelenmesi gereken birçok mesele bulunmaktadır. Murâbahaya dayandığından murâbahanın beraberinde getirdiği vaad, akit içerisinde akit yapmak, kabz meselesi gibi tartışmalar aynı şekilde burada da geçerlidir. Konunun sınırlarını aşmamak adına zikredilen bütün eleştiriler, tek tek ele alınmayacaktır. Sadece çalışmayı hususi olarak ilgilendiren; vaad konusu, teslim-kabz-fatura ilişkisi, vekâlet ve risk konusuna değinilecektir.

TF enstrümanında üçlü bir yapı mevcuttur. Bundan ötürü banka satın aldığı malları satamazsa veya nihai alıcı (büyük alıcı) bankanın tedarikçiden olan malları satın almazsa; banka zarar edecek, tedarikçi

35 Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsü'l-'Eimme es-Serahsî, *el-Mebsût*, thk. Halîl Muhyiddîn el-Meyyis (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1414/1993), 12/70.

36 Ebû Muhammed 'Alî b. Ahmed b. Sa'îd el-Endelusî İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-âssâr* (Dâru'l-Fikr, t.y.), 7/487.

37 Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed eş-Şâfi'î el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğnî'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'ânî Elfâzi'l-Minhâc* (b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1994), 2/466.

38 Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn el-Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâ' 'an Metni'l-İknâ'* (b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.), 6/265.

39 R. Ahmet Albayrak - Şerafettin Özsoy, "Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar", *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı* (İstanbul: TKBB, 2019), 85.

40 BANKACILIK KANUNU (BK), *Resmî Gazete* 5411 (19 Ekim 2005), md. 57, 77.

finansman elde edemeyecek[41] ve büyük alıcı vade tehirinden faydalanamayacaktır. Zikredilen bu yararların elde edilebilmesi için (1) tedarikçi malları sattıktan sonra bankayla vekâlet ilişkisi içerisine girmeyi, (2) olumsuz bir durumda ürünleri geri almayı ve (3) temlikname imzalayıp alacakları bankaya devretmeyi vaad etmektedir. Vaad konusu, klasik dönemde muallak vaadi kabul eden Hanefîler ve sebebe bağlanmış vaatleri kabul eden Mâlikîler hariç çoğunlukla kazâen bağlayıcı kabul edilmemiştir.[42] Erken dönemde Ömer b. Abdulaziz (ö. 101/720), İbn Şübrüme (ö. 144/761) ve İbn Râhûye (ö. 238/853) de mutlak manada vaadin bağlayıcı olduğunu dile getirmişlerdir.[43] Modern dönemde ise AAOIFI Mâlikîlerin görüşünden yola çıkarak külfet doğuran vaadleri bağlayıcı kabul etmiştir.[44] Bu sefer ortaya çıkan problem ise vaadleşmenin ayrı bir akit olarak kabul edilip edilmeyeceği meselesidir, zira henüz ortada mal yok iken tarafların alış-satış konusunda anlaşması (ma'dûmun satışı), her ikisinin vadeli olduğu bir satışa benzemesi (el-kâlî bi'l-kâlî) gibi problemler gündeme gelmektedir. Binaenaleyh literatürde katılım bankalarının vaadleşmeyi, hükmî kabz sonrası yapmaları gerektiği şart koşulmuş; ancak banka hacmi büyük işlemleri finanse etmeye girişmeden önce tarafları bağlayıcı kılmayı tercih edeceğinden bu şartın pratik bir fayda sağlamadığı anlaşılmıştır.[45]

Vaadleşme dışında incelenmesi gereken başka bir mesele ise fatura kesiminin olmamasıdır. Öncelikle tedarikçi tarafından banka adına kesilen bir fatura mevcut değildir ve satıcı akdin gerekliliklerini yerine getirememekte yani malları bankaya teslim edememektedir. İkinci husus ise banka malları kabz etmediğinden ikinci bir satış (nihai alıcıya satış) işleminin hükmünün ne olacağıdır. Banka adına fatura kesilmemesi ortada hakiki bir akdin olmadığını zihinlere getirmektedir. Buna göre "sözlü tasarruflar tek başlarına herhangi yazılı/resmi bir belge olmaksızın hüküm inşa edebilir mi?" şeklinde bir soru sorulabilir. İslam hukuk akit teorisinde, sözleşmeler şekil şartlarına bağlı olmayıp yazılı bir belgenin hazırlanması zorunlu görülmemiştir. Öyle ki Hanefîlerden Serahsî,[46] Kâsânî (ö. 587/1191),[47] Molla Hüsrev (ö. 885/1480),[48] Şâfiîlerden Mâverdî (ö. 450/1058),[49] Şirâzî (ö. 476/1083) ve Hanbelîlerden İbn Kudame (ö. 620/1223)[50] yazıya ve mühre icra edildiği ana şahit olunmadan güvenilemeyeceğini zikrederek sözlü beyanın yazıdan daha güvenilir olduğunu söylemişlerdir. TKBB de benzer şekilde murâbaha standardında sözleşmenin yazılı olması şartını koşmamıştır.[51] AAOIFI ise yazılı belgenin hazırlanmasını temel kural olarak kabul etse de mülkiyet nakline engel olmayacağını söylemiştir.[52] Sonuç olarak banka adına fatura hazırlanmaması ürünlerin mülkiyetinin nakline engel teşkil etmemektedir. Ancak sözleşmenin KDV'ye konu edilmemesi için fatura kesilmemesi hukukî bir sorun oluşturabilir. Kanunen taşınır malların mülkiyet naklinde yazılı belge hazırlama zorunluluğu yoktur. Ticari şirketlerin ise KDV'nin hesaplanabilmesi için satıştan sonra fatura kesmeleri zorunlu kabul

41 Katılım bankası malların iadesi veya satın alınmaması durumunda "geri alım taahhütnamesi" ile malları iade etme hakkını kendinde saklı tutmaktadır. Bankalar kendileri aleyhine olacak finansal bir işleme girişmeyeceklerinden, alıcı ile satıcı arasında kesin bir alışverişin bulunmadığı bir işlemi finanse etmeyi tercih etmeyecektir. Dolayısıyla bu üçlü yapıda malların mutlaka büyük alıcı tarafından satın alınacağı varsayılmaktadır.

42 Mezhepler arasında diyaneten bağlayıcılığı hususunda ihtilaflar bulunmaktadır. Ancak kazâen bağlayıcı olması açısından çoğunlukla olumsuz kanaatler dile getirilmiştir. Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs el-Karâfî, *ez-Zahîre*, thk. Muhammed Buhubze vd. (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1994), 6/299; Zeynuddîn b. İbrahîm b. Muhammed el-Mısrî İbn Nuceym, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir alâ Mezhebi Ebî Hanîfe en-Nu'mân* (Beyrut: y.y., 1419/1999), 1/247; Ebû İshak İbn Müflih Burhaneddin İbrahim b. Muhammed b. Abdillah, *el-Mubdi' fî şerhi'l-mukni* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1418) 4/198-247. Mezheplerin bütün görüşlerinden bahseden eserler olarak bk. İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 6/278-280; İbn Allân, *el-Fütûhâtü'r-rabbâniyye 'ale'l-Ezkâri'n-Nevâviyy*e (b.y.: Cem'iyyetü'n-Neşr ve't-Te'lîfi'l-Ezheriyye, 1438/2017), 6/258; İsmail Cebeci, *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 71.

43 Birinci İslam Bankacılığı kongresinde bu imamların görüşleri kabul edilmiştir. Detaylı bilgi için bk. Cebeci, *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*, 71.

44 Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, çev. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İstanbul: TKBB, 2024), 1085.

45 Nazan Kapıcı, *Katılım Bankalarının Murabaha İşlemlerinde Malın Kabzı Meselesinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 75; Cebeci, *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*, 78.

46 Serahsî, *el-Mebsût*, 19/26.

47 ʿAlâüddîn Ebû Bekr b. Mesʿûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ'iʿu's-aanâ'iʿ fî tertîbi'ş-şerâ'iʿ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1986), 6/273.

48 Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm fî şerhi Gureri'l-ahkâm* (b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-ʿArabiyye, ts.), 2/192.

49 Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdu'l-Mevcud (Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1414/1914), 10/171.

50 İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Kâfî fî fıkhi'l-İmâm Ahmed* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1994), 4/242.

51 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), "Murâbaha Standardı" (Erişim 06 Mayıs 2021), 6.

52 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 209.

edilmiştir. Katılım bankalarının finansman enstrümanlarını (mesela murâbahayı) şer'î ölçülere göre uygulayabilmesi için zincirleme akitler[53] kurmalarına bağlıdır. KDV'nin bir sözleşmede vuku bulması için ise mülkiyet naklinin bulunması yeterli görülmüş bunun sınırı teslim ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında murâbahada teorik olarak katılım bankalarının ürünleri hükmî olarak kabz ettikleri genel kabuldür.[54] Dolayısıyla fatura kesimi yapılmalı ve KDV farkı ödenmelidir. Lakin pratik uygulamada banka için fatura kesilmediği ve tek bir fatura ile işlem yapıldığı bilinmektedir.[55]

Fatura kesimiyle bağlantılı olarak bankanın tedarikçiyle kurduğu bu alış ilişkisi üzerinde olumsuz etki yapabilecek ikinci hususun teslim-kabz işlemleri olduğu söylenmişti. TF uygulamasında ürünler bankaya sözlü beyan ile satıldıktan sonra banka, ürünleri teslim almak için ekstra bir çabaya girmemekte, sadece nihai alıcıya kesilen faturaları kontrol etmektedir. Bankanın malları tekrardan bir satış sözleşmesine konu edebilmesi için İslam hukukuna göre teslim alması gerekmektedir. Ayrıca tedarikçinin malları henüz üretmemiş olma ihtimali de mevcuttur. TKBB ve AAOIFI, modern dönemde kabz şekillerinin değişmesine bağlı olarak hükmî kabzı yeterli görmüşlerdir.[56] Klasik dönemde ise garar-ı infisâh tehlikesinden kaçınabilmek için Mâlikîler dışındaki mezhepler menkul malların kabz öncesi satımına müsaade etmemiştir.[57] Mâlikîler ise yiyecek maddesi dışındaki menkullerin kabz edilmeksizin üzerinde tasarruf yapılabileceğini kabul etmiştir.[58] Hanbelîler'den İbn Kudâme ve Buhûtî de benzer şekilde diğer mezheplerden daha esnek görüş beyan etmiş ve ölçülemeyen şeylerin kabz edilmeden satılmasına müsaade etmiştir.[59] Uygulama göz önüne alındığında, katılım bankası tedarikçiden aldığı bilgileri sadece kontrol etmekte; ürünün naklini, teslimini ve kontrolünü (yeniden ölçmeyi) hakiki manada yapmamaktadır. Buna göre menkul malları yeni bir tasarrufa konu edebilmek için mülkiyet naklini yeterli gören Mâlikîlerin görüşüyle TF'nin ilk alış işleminin uyum içerisinde olduğu söylenebilir. Ancak diğer mezheplerin görüşüne ters düşmektedir. Ayrıca Mâlikîler yiyecek türü ürünlerde mülkiyet naklini yeterli görmediğinden, eğer tedarikçi finansmanında yiyecek maddelerinin satışı gerçekleşiyorsa Mâlikîler açısından da bu işlem uyum içerisinde olmayacaktır.[60] Uygulamanın sözleşmesinde satın alınan- satılan ürünlerin yemek türü cinsinden olup olmamasıyla ilgili bir ayrım yapılmamaktadır.

Tedarikçinin malları henüz üretmemiş olma ihtimali göz önüne alındığında üretilmemiş bir ürünün satış sözleşmesine konu edinilmesi problemi oluşacaktır. Ma'dûmun satışı İslam hukukuna göre batıl bir işlemdir. Böyle bir varsayımda ise üretilmemiş malların satılması konusu, TF için istisnâ' ve selem akdi kapsamında yeniden değerlendirilebilir. Konunun sınırlarını aşmamak için buraya detaylı girilmeyecek, kısaca değinilecektir. Çoğunlukla tedarikçilerin ürettikleri ürünler, misli mal türünden olduğu için ayn değil, deyn kabul edilebilir. Böylece seleme benzeme yönü daha kuvvetli olur. Selemde ise bedelin peşin ödenmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Katılım bankaları, ödemeyi ancak nihai/ikinci müşteri (büyük alıcı) ürünü teslim aldıktan ve teyit ettikten sonra yapmaktadır. Bu açıdan seleme benzetilmesi zor görünmektedir. İstisnâ' akdi olarak kurgulandığı takdirde ise daha rahat sonuçlara varılabileceği söylenebilir. Bankanın ödemeyi geç yapması bir problem teşkil etmese de yukarıda değinildiği üzere teslim almadan (kabzetmeden) üretilen malı satması mümkün değildir. Üreticiyi malların üretiminden önce satmaya vekil kılıp onun üzerinden malı satması farz edilirse de bu sefer, AAOIFI vekâletin isitsnâ' akdinin bir şartı olarak zikredilmesine müsaade etmemesi hususuna

53 Birden fazla akdin birbirine bağlı olarak kurulmasını anlatmaktadır. İslam hukuku literatüründe mürekkep akde benzetilebilir.

54 Kabz konusunun değişimi hakkında fetva kurullarının görüşleri için bk. Muhammed Oğur, *Zamanın Değişimi Olgusunun Günümüz Fetva Kurullarının Kararlarına Etkisi (İktisadi Konular Özelinde)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 64.

55 KDV'nin detaylı bir anlatımı için bk. Karadağ, *Katılım Finans Enstrümanı Olarak Tedarikiç Finansman Uygulaması*.

56 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 193; TKBB, "Murâbaha Standardı", 14.

57 İbn 'Âbidîn, *Reddu'l-muhtâr 'alâ'd-Durri'l-muhtâr*, 5/147; Ebû Zekeriyyâ Yaḥyâ b. Şeref en-Nevevî, *Minhâcu't-tâlibîn ve 'umdetu'l-muttakīn fi'l-fikh*, thk. Kasım Ahmed 'Avvad (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2005), 1/103; İbn Müflih, *el-Mubdi' fî şerhi'l-mukni*, 5/205; 6/62.

58 Karâfî, *ez-Zahîre*, 5/134-135.

59 İbn Kudâme el-Makdisî el-Cemmâîlî, *el-Muğnî*, thk. Tâhâ ez-Zeynî vd. (Kahire: Mektebetu'l-Ḳahire, 1388-1389/1968-1969), 4/82; Buhûtî, *Keşşâfu'l-kınâ' 'an Metni'l-İknâ'*, 3/241. İsimleri bu kadar uzun yazmaya gerek yok. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi transkripsiyon alfabesinin kullanılmaması daha iyi olur.

60 Mâlikîlerin dayandıkları hadis için bk. Ebû 'Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî (Abu Dabi: Muessesetu Zayid b Sultan, 1425/2004), "Buyû", 2356 (563).

takılmaktadır.[61]. Ayrıca tedarikçinin ürettiği ürünün mahiyetine göre TF enstrümanı selem ve istisnâ' akitleri bağlamında yeniden kurgulanmak istendiği takdirde; tedarikçinin, selem akdinin şartlarından olan "malın her daim piyasada bulunması" ilkesine riayet etmesi; bankanın ise istisnâ'da ürünleri doğrudan kabz etmesi ve selemde peşin ödeme yapması gerekecektir. Fakat uygulamanın böyle işlemediği yukarıda anlatılmıştır. Sonuç olarak bankanın ürünleri tekrardan satışa çıkarabilmesi için ürünlerin mutlak manada önceden üretilmiş (mevcut olmasına) ve teslim alınmış olmasına dikkat etmesi gerekmektedir.[62]

Sonuç olarak, katılım bankalarının murâbaha temelli tedarikçi finansmanı uygulamalarını hukukî ve şer'î açıdan daha sistematik bir zemine oturtabilmeleri için, ilk alış işlemindeki kabzın fiilî ya da hükmî olup olmadığına dair kriterlerin netleştirilmesi, KDV ve fatura kesimi gibi ticaret hukukuyla ilgili düzenlemelerin İslamî finans prensipleriyle uyumlu hale getirilmesi, vaadleşmenin mahiyetini belirlemeleri ve kabız işlemlerindeki muhtemel ma'dûmun satışını daha sağlam bir yapıya kavuşturulması gerektiği anlaşılmaktadır.

3.1.2 Bankanın Tedarikçiye Vekâlet Vermesi

Alış işlemi yukarıda anlatıldığı biçimde banka tarafından tamamlandıktan sonra bir sonraki aşama, tedarikçiye vekâlet verilmesidir. Tedarikçi finansmanının murâbahaya benzetilmesinin en temel sebeplerinden biri bu aşamadır. Ne var ki murâbahada kendisine vekâlet verilen müşteri, satışa konu olan mala (mebî'e) sahip olmak isteyen tarafken; TF'de ise bir nevi tersten bir murâbaha yapılmaktadır.[63] Aralarındaki fark ise tedarikçi finansmanında çifte vekâlet yoktur. Başka bir ifadeyle satışın akdinin her iki tarafı aynı kişiyle temsil edilmemektedir. İslam hukukuna göre malın teslim ve tesellümünün aynı kişide birleşmesi bir problem teşkil eder.[64] Binaenaleyh TKBB de İslam akit teorisiyle uyuşmadığı gerekçesiyle akdin her iki tarafında aynı kişinin bulunmasını kabul etmemiştir.[65] Aralarındaki bir başka fark ise modern murâbahada ürünü satın almak isteyen müşteri fonlanırken; tedarikçi finansmanında ise asıl hedef tedarikçiye/KOBİ'ye erken ödeme imkânı sunabilmektir.[66]

Murâbaha akdinde vekâlet sözleşmesinin kullanımı literatürde eleştirilmiştir. Eleştiriler arasında vekâletin tüm bankacılık işlemlerinde temel akit olması, sözleşme içinde sözleşme yapılması, bankanın risk üstlenmemesi, teslim ve tesellümün aynı kişide birleşmesi, ticaretin şekli faize dönüşmesi ve vekâletin henüz mevcut olmayan bir mal üzerinde gerçekleşmesi gibi noktalar bulunmaktadır.[67] Tedarikçi finansmanı açısından ise mal zaten mevcuttur. Vekâletin ma'dûm üzerine kurulmadığını ve teslim-tesellümün aynı kişide birleşmediği TF özelinde söylenebilse de banka malların teslimiyle ilgilenmemekte, böylece ticaretin gerektirdiği risk ve tazmin sorumluluğundan kaçınmaya devam etmektedir.

Vekâlet konusunda incelenmesi gereken taraf, sözleşmede geçtiği üzere işlemlerin tedarikçi adına ancak bankanın hesabına yapılmasıdır. Zaten bundan dolayı faturada bankanın yerine, tedarikçinin ismi geçmektedir. Nihai alıcının açıklandığı başlıkta bu konu mazmun kabz ve emanet kabz arasındaki ilişki bağlamında ele alınacaktır. Hakikatte banka malların sahibi olmasına rağmen işlemlerde tedarikçi ön plana çıkmaktadır. Bu durum Türk borçlar hukukundaki dolaylı/vasıtalı temsil akdine benzetilebilir.[68] Kanunen dolaylı temsil ilişkisinin bir gereği olarak, işlemlerin akabinde sözleşmelerden doğan hak ve borçların tamamı temsil edilene tekrardan yeni bir anlaşma (alacak veya borç devri) ile

61 AAOIFI vekâlet yoluyla ürünlerin satışını kabul etmekte, ancak akitte şart olarak zikredilmesine karşı çıkmaktadır. AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 287.

62 Ezher fetva kuruluna sunulan İslamî faktoring modelinde AAOIFI'nin kararının tersine; garar (belirsizlik) ve cehalete (bilinmezlik) sevk etmeyen bu tarz şartların câiz olacağını söylenmiştir. Detaylı bilgi için bk. Muhammed Abdulhalim Ömer, "el-Faktoring", *Silsiletu'l-Halakâti'n-Nikâşiyye* (Kahire: Câmiatül-Ezher Merkez Salih Abdullah Kâmil, 2009), 23-28.

63 Zira mal (mebî') büyük alıcıya/nihai müşteriye satılmaktadır.

64 Akdin her iki tarafının aynı kişiyle temsil edilemeyeceğiyle ilgili bk. Zeynuddîn b. İbrahîm b. Muhammed el-Mısrî İbn Nuceym, *el-Bahru'r-râîk şerhu Kenzi'd-dakâik* (b.y.: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 7/166.

65 TKBB, "Murâbaha Standardı", 20.

66 Bunun dışında teorik olarak nihai alıcı normalden daha uzun süreli vadeli akit de yapabilme imkanına kavuşabilir. Zira hakikatte bankayla muhatap olduğundan, farklı vadeler belirleyebilirler.

67 Cebeci, *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*.

68 TBK, 40,41 ve 42'nci maddeler.

devredilmelidir.[69] Bir sonraki başlıkta ele alınan temlikname sözleşmesinin imzalanmasının asıl sebebi, bu dolaylı temsil ilişkisidir. Başka bir ifadeyle, TF'de temlikname sözleşmesinin kurulmasının en önemli nedeni banka ile tedarikçi arasında dolaylı/vasıtalı temsil ilişkisinin kurulmasıdır.

İslam hukuku açısından bu durum incelendiğinde, öncelikle vekâlet işleminde Hanefîlerin diğer mezheplerden ayrıştığı söylenmelidir. Hanefîler akitten doğan hak ve sorumlulukları (hukûku'l-akd) vekile döndürürken; akdin hükmünü ise müvekkile raci kılarlar.[70] Hanefîler dışındaki mezhepler ise (cumhur) akdin hem hükmünü hem de hukukunu müvekkile döndürür.[71] Buna göre Hanefî mezhebi akdin hükmünü ve akitten doğan hakları ayırdığı için Türk Hukuku'ndaki dolaylı ve doğrudan temsil arasında bir yerde bulunmaktadır. Cumhurun görüşü ise doğrudan temsille uyum içerisinde gözükmektedir. Bu iki farklı pozisyonu şu örneklerle açıklamak mümkündür: bir kişi alış-veriş yapmayacağına yemin edip sonrasında bu işlemleri kendi faydasına olacak şekilde başkasını vekil kılarsa, Hanefîler açısından hânis (yeminini bozmuş) olmadığı kabul edilmektedir.[72] Çünkü hakikate, bu işlemleri yemin eden yapmamaktadır. Bankanın vekili sıfatında bulunan tedarikçi de ürünleri sattığında hakikate, kendisi satıcı konumunda yer aldığı için faturayı kendi ismiyle kesebilecektir. İşlemlerin banka adına olmaması, müvekkili etkilemektedir. Dolayısıyla Hanefîler açısından vekâlete dayalı olarak faturada bankanın isminin yer almaması, akdin hükmünü etkilememektedir. Ancak uygulamanın aksine sonrasında temlikname benzeri bir akitle vekilin, doğan hak ve sorumlukları müvekkile aktarmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Aynı örneği cumhurun görüşü için tatbik ettiğimizde, yemin eden kişi hânis sayılmalıdır. Akitteki her şey, müvekkile raci olduğundan cumhura göre de TF akdinin sonunda temlikname (vekaletten doğan hak ve borçların tekrardan müvekkile devredilmesi) gibi ekstra bir işleme zaten ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak akdin hukuku da bankaya döneceğinden; devamındaki satış akdinin sonuçlarıyla banka ilgilenmeli ve fatura banka adına olmalıdır. AAOIFI de noktada cumhurun görüşünü benimseyerek banka hesabına düzenlenen işlemlerin aynı zamanda banka adına da düzenlenmesi gerektiğini öngörmektedir.[73]

Sonuç olarak katılım bankasının isminin faturada yer almaması, vekâlet vermesi veya mülkiyetin bankaya geçmesi İslam hukuku yönünden, özellikle Hanefî doktrini açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Tedarikçinin kendi adına hareket etmesi de akdin geçerliliğini etkilememekte; faturanın kesilmemesi de mülkiyet nakline engel olmamaktadır. Ancak, Türk Borçlar Kanunu'na göre faturada bankanın isminin olmaması, alacağın veya borcun devrini gerektirmektedir bu yüzden temlikname anlaşması imzalanmaktadır. Bu temlikname ilişkisi, ilk alış işleminin fiktif olma olasılığını gündeme getirir. Temlikname sözleşmesinin imzalanması, bankanın hiçbir sorumluluk taşımaması ve faturalarda isminin yer almaması; malların ilk etapta bankaya satın alındığı durumuyla beraber değerlendirildiğinde, bankanın ilk alış işleminin varlığını şüpheli hale gelmektedir. Sonrasında satış için vekâlet verme durumunun da hakiki olmadığı ve şeklî kaldığı sonucu çıkarılabilmektedir.

3.1.3. Temlikname Anlaşması

Tedarikçiye banka tarafından satış vekâleti verdikten sonra, ürünler nihai alıcıya satılmaktadır. Sonrasında banka ve tedarikçi arasında temlikname sözleşmesi akdedilmektedir. TF işleminin İslam hukukuna ters düşebilecek en önemli aşamalardan birisi bu temlikname sözleşmesidir. Önceki başlıkta temliknamenin sebebi, dolaylı temsil yetkisinin bir sonucu ve gereği olarak açıklandı. Bunun yanı sıra temlikname anlaşması yapılmasının bir başka sebebi de bankanın gabndan (aldatmadan) korunmaya çalışması olduğu söylenebilir. Nitekim faturada bankanın adı yer almadığından tedarikçi, hukukî yollara

69 Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 483.
70 Serahsî, *el-Mebsût*, 12/203.
71 Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâʿ ʿan Metni'l-İknâʿ*, 3/427; Yahyâ b. Ebû'l-Hayr İmrânî, *el-Beyân fi Mezhebi'l-İmâm'ş-Şâfiʿî*, thk. Kâsim Muhammed en-Nûrî (Suudi Arabistan: Dâru'l-Minhâc, 2000), 10/562; Karâfî, *ez-Zahîre*, 8/5-17; Bilal Aybakan, *İslam Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990), 62; Hadi Sağlam, "İslâm hukuku ve Modern Hukuk Mukayesesi Gayesi Hukuki Temsil Olan Akitlerin Değerlendirilmesi (Vekâlet Örneği)", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/1 (2014), 43.
72 Kemâluddîn Muhammed b. ʿAbdulvahid b. ʿAbdilhamîd b. es-Sîvâsî İbnu'l-Humâm, *Fethu'l-kadîr* (Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1389/1970), 5/174.
73 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 209.

başvurarak katılım bankasının sürece hiçbir şekilde dahil olmadığını iddia edebilecektir. Böylesi bir durumda tedarikçi, ürünleri hem bankaya hem de zincirde yer alan büyük alıcıya satmış olacaktır.

Türk Borçlar Kanunu'na göre bankanın temlikname sözleşmesi yapmasında herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır.[74] Ancak, uygulama açısından Teyitsiz TF enstrümanında bir çelişki olduğu belirtilmelidir. Zira banka akdettiği temlikname sözleşmesi aracılığıyla, sağladığı finansmandan doğan kazancını doğrudan nihai alıcıdan tahsil edebilmesi gerekirken; bunun yerine tedarikçiye rücu etmesi dikkat çekici bir durumdur. Eğer alacak hakkı bankaya devredilmişse, tahsilatın doğrudan nihai alıcıdan yapılması beklenir. Ayrıca temlikname Teyitli TF türünde de akdedilmektedir, ancak teyitli versiyonda banka doğrudan nihai alıcıdan alacağını tahsil ettiği görülür.

Bankanın işleme konu olan (satılan) ürünlerin gerçek sahibi olması, temliknamenin gerekliliğini sorgulatmaktadır. Bu durum ilk alış işleminin fiktif olduğu izlenimi vermektedir. İslam hukuku açısından incelemeye geçmeden önce temliknamede devredilen alacağın gerçek bir alacak olmadığı yorumunun mümkün olduğu söylenmelidir. Banka zaten ürünlerin gerçek sahibidir, bu yüzden tedarikçi aslında var olmayan bir alacağı devretmektedir. Tedarikçinin vekâlet kapsamında hareket ederek yalnızca bankanın mallarını sattığı göz önüne alındığında; tedarikçinin bu alacakları tekrar bir temlik işlemine konu etmesi teorik olarak mümkün olmamalıdır[75]

Anlatılanlara rağmen uygulamada temliknameye ihtiyaç duyulmasının nedeni iki maddede tespit edilebilir: İlki, yukarıda anlatıldığı üzere dolaylı temsil ilişkisi kurulması durumunda Türk Hukuku açısından ek bir devir işleminin zorunlu olması; ikincisi ise bankanın kendi risklerini minimize etme isteğidir.[76] Tüm bunlar dikkate alındığında tedarikçinin alacaklarını bankaya devrettiği varsayılmaktadır. Bundan ötürü İslam hukuku açısından bu işlemin, ilk alış işlemini fiktif kılsa bile, alacağın devri hükümleri kapsamında nerede durduğu değerlendirilecektir.

İslam hukuku perspektifinden devir işlemlerine bakıldığında, alacak devrinin veya alacağın satışının genel olarak sınırlı tutulduğu görülür. Alacak ve borçlar (deyn), mütekavvim mal olarak kabul edildiğinden zekât ve havale gibi işlemlere konu olabilse de[77] deynin muavazalı akitlerde konu edinilmesi ayrı bir husustur. Çünkü akit teorisinde muavazalı akitlerde kabzın bulunmasına önem verilmiştir ve deyn ile ayn arasında bu noktada temel farklar bulunmaktadır. Deyn mülkiyeti mahiyeti itibariyle ayndan (somut malî varlıktan/aynî haktan) daha düşük bir mertebededir. Bundan ötürü deyn mülkiyeti, yalnızca borçluya karşı ileri sürülebilirken; ayn üzerindeki mülkiyet ise herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Başka bir ifadeyle İslam hukuk doktrininde deynin intikalini mümkün görmekle beraber, deynin satış işlemlerine konu edilmesini kısıtlamıştır.[78] Bu ön bilgiden sonra TF uygulamasında akdedilen temlikname sözleşmesini İslam hukuku açısından değerlendirebilmek için konuya üç açıdan yaklaşmak gerekmektedir: (1) Akitte yer alan bedellerin belirlenmeli, (2) alacağın kaynağının tespit edilmeli (alacağın istikrarı) ve (3) akdin taraflarının netleştirilmelidir.

Bedellerin tespiti için TF enstrümanına bakıldığında temlik işleminin, alacak (deyn) karşılığında peşin ödeme alınmasını içerdiği ve satış işleminden doğan bir alacağın borçlu dışındaki üçüncü bir kişiye devrinin yapıldığı görülür.[79] Temlikname, bu açıdan deyn karşılığı deyn mübadelesi içerdiğinden, bu durum klasik literatürde Mâlikîlerin üçlü tasnifi[80] çerçevesinde "bey'u'd-deyn" olarak adlandırılan kategoriye benzemektedir. Başka bir ifadeyle tedarikçi sahip olduğu alacağı bankadan alacağı nakit

74 TÜRK BORÇLAR KANUNU (TBK), *Resmî Gazete* 6098 (04 Şubat 2011), 183'üncü madde ve sonrası; Mustafa Arıkan, "Türk Hukukunda Alacağın Temliki", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13/1 (2005), 142.

75 Aksi takdirde, tedarikçiye ürünlerin hibe edildiği sonra tekrardan bankaya devredildiği (faizin hibe yoluyla aşılmaya çalışıldığı durumdaki) gibi ticari hayata aykırı sonuçlar ortaya çıkacaktır.

76 Değinildiği üzere, tedarikçi bankanın süreçlerde yer almadığını iddia edebilir. Temlikname ile banka elin güçlendirmektedir.

77 Batuhan Buğra Akartepe, *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği* (İstanbul: İktisat Yayınları, 2020), 6.

78 Yuşa Özmen, *İslam Hukukunda "Alacak Hakkı" Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 251.

79 Zira tedarikçi bankaya sattığı malların ödemesini, temlikname işleminden sonra almaktadır. Dışarıdan bakıldığından bir nevi tedarikçi alacağını devretmesine karşılık bankadan ödeme almaktadır. Aynı şekilde banka tedarikçi-büyük alıcı arasındaki işlemde üçüncü bir taraf olarak gözükmektedir.

80 Borçlunun zimmetindeki deyni değiştirmek (istibdal veya tecdit) feshu'd-deyn; zimmetteki alacağı başka bir şahıstaki deyn karşılığı satmak bey'u'd-deyn; baştan akitteki bedelleri deyn olarak belirlemek ibtidâ'u'd-deyn olarak adlandırılmıştır. Detaylı bilgi için bk. Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerhu Muhtasarı Halîl li'l-Haraşî* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 5/77.

karşılığında devretmektedir. Alacağın istikrarı açısından ise Mezheplerin görüşleri farklılık gösterse de deyn mülkiyetinin kalıcı olabilmesi için karşılığında alınan bedelin kabz edilmesi konusunda ittifak ederler.[81] Eğer alacak, satılan mal karşılığında doğmuşsa, müstakil (istikrarlı) bir hak olarak değerlendirilir ve devredilmesi câiz görülür. TF'deki alacak da doğrudan mal satışına dayandığından, İslam hukuku açısından devredilmesinde alacağın kaynağı itibariyle bir sakınca bulunmamaktadır. Fakat taraflar ve bedeller gibi diğer unsurların da topluca göz önünde bulundurulması gerekmektedir Alacağın üçüncü tarafa devri konusundaysa yine mezheplerin farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Vadeli veya peşin olması fark etmeksizin Hanefî,[82] Hanbelî,[83] Zahiri[84] ve bazı Şafiî fakihleri,[85] alacağın üçüncü şahsa satışını câiz görmezken; Mâlikîler,[86] bir takım Şafiîler[87] ve İbn Teymiyye[88] bunu belli şartlarla kabul etmektedir. Zaten Hanefîler dışındaki fakihler havale akdini, alacağın üçüncü kişilere intikali şeklinde kurgulamıştır.[89] Bu şekilde kurgulanan havale akdinde iki ayrı borç ilişkisi yer alır. TF'de ise iki farklı borç mevcut değildir.

Akde konu oldukları takdirde deyn ile ayn arasında kabz açısından farklar olduğu söylenmişti. TF özelinde üçüncü tarafa deynin naklini mümkün gören mezheplerin görüşleri ele alındığında; Mâlikîlerin bedellerden bir tanesinin kabzedilmesini yeterli görürken,[90] Şafiîlerin ise her iki bedelin kabzını şart koştukları söylenebilir.[91] Ancak bu durumda işlemin sarf akdine benzememesi, fazlalık faizine sebebiyet vermemesi gerekmektedir. Buna binaen temlikname yoluyla katılım bankasının tedarikçiye iskontolu peşin ödeme yapıp alacaklarını vadeli olarak devralması, bu gruptaki âlimlerin görüşüyle paralellik göstermeyecektir. AAOIFI'nin alacak satışıyla ilgili değerlendirmesine bakıldığında, borçlu ve borçlu dışında üçüncü kişiye satımı şeklinde ikiye ayırdığı görülür. En temelde bedellerin değişimi sırasında karşılıklı faiz doğurmayan şekillerin câiz kabul edildiği anlaşılmaktadır.[92]

Sonuç olarak temliknamenin uygulamadaki mahiyetini, Türk Borçlar Kanunu ve İslam hukuku açısından ayrı ayrı değerlendirmek daha isabetli olacaktır. Borçlar Kanunu'nda temlikname, temsil sözleşmesinin bir gereği olarak alacak devri kapsamında yer alsa da İslam hukuku bağlamında banka zaten malların sahibi olduğu için tedarikçinin temlik işlemi yapması teorik açıdan mümkün değildir. İkisi arasında bir yol bulabilmek adına buradaki temliknamenin, bir alacak devri yerine, tahsilat yetkisinin bankaya devredilmesi olarak ele alınması önerilebilir. Hanefî mezhebi üzerinden kurgulandığı takdirde; Hanefî mezhebine göre, müvekkilin bedelleri tahsil etme yetkisi bulunmadığından, vekil temlikname ile bu yetkiyi müvekkiline devretmiş olacaktır. Zira Hanefîlerde akdin hukuku bağlamında bedelleri tahsil etme işi vekilin görevleri arasındadır. Temlikname yoluyla bu yetki müvekkile devredilmiş olacaktır. Cumhura göre ise akdin hukuku her hâlükârda müvekkili bağlamaktadır. [93] Binaenaleyh temlikname bu yetkiyi daha ziyade teyit eden bir sözleşme olarak anlaşılabilir. Ayrıca faturada bankanın isminin geçmemesi de bir engel teşkil etmeyecektir. Böylece hem ilk alış işlemi fiktif olmayacak hem alacağın satımı gündeme gelmeyecek hem de temlikname akdinin yapılmasının bir manası olacaktır. Bunun haricinde Borçlar Kanunu'nda dolaylı temsil ilişkisinden doğan zorunluluk nedeniyle temlikname imzalanması problemi, kanundaki vekâlet ve temsil maddelerinin katılım bankalarına uygun hale getirilmesiyle de çözüme kavuşturulabilir. Böylece

81 Özmen, *İslam Hukukunda "Alacak Hakkı" Kavramı*, 267.
82 Serahsî, *el-Mebsût*, 14/22.
83 Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâʿ ʿan Metni'l-İknâʿ*, 3/265.
84 İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 7/487.
85 Nevevî, *Minhâcu't-tâlibîn ve ʿumdetu'l-muttakîn fi'l-fikh*, 1/103; Hatîb eş-Şirbînî, *Muğnî'l-Muhtâc ilâ Maʿrifeti Meʿânî Elfâzi'l-Minhâc*, 2/466.
86 Muhammed b. Yûsuf Ebi'l-Kāsım el-Mevvâḳ, *et-Tâc ve'l-iklîl li- Muhtaşari Halîl* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1994), 6/235, 524.
87 Hatîb eş-Şirbînî, *Muğnî'l-Muhtâc ilâ Maʿrifeti Meʿânî Elfâzi'l-Minhâc*, 2/466.
88 Takiyyuddîn İbn Teymiyye, *Mecmûʿu'l-fetâvâ*, thk. ʿAbdurrahmân b. Muhammed (Medine: Mecmaʿ el-Melik Faḥd, 1995), 29/506.
89 Buna göre muhil zimmetinde yer alan borcu, kendi alacaklısı olan muhâlun aleyhe göndermekte; böylelikle aslında kişi kendi alacağını, borçlu olduğu tarafa devretmektedir.
90 Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 6/524.
91 Muhammed b. Ebi'l-ʿAbbâs Ahmed b. Hamza Şemsuddîn er-Remlî, *Nihâyetu'l-Muhtâc ʾilâ Şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1404/1984), 4/92.
92 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 1268-1274. Başka bir ifadeyle, üçüncü tarafa alacağın/borcun satımı sırasında karşılığında değişilen bedelin cinsi ve miktarı ribâ/faize sebebiyet vermemelidir.
93 Vekalet akdiyle ilgili kaynaklar için bir önceki başlığa bakınız.

bankanın kendini güvenceye alma ihtiyacı da ortadan kalkacaktır. Çalışmanın alternatif yöntemi anlattığı bölümde buradaki temlik devri merkeze alınarak problem çözülmeye çalışılmıştır.

3.1.4. Geri alım Taahhütnamesi

Banka ile tedarikçi arasındaki sözleşmelerden biri olan geri alım taahhüdü, temliknameden sonra zikredilse de işlem sırası gereği temliknameden önce yapılmaktadır. Bu taahhüt bankayı nihai alıcının faturayı onaylamaması, malın zamanında teslim edilmemesi, kusurlu çıkması gibi risklere karşı korumayı amaçlamaktadır.[94] Türk Borçlar Kanunu'na sorumsuzluk anlaşması kapsamında yer alan bu husus İslam hukukuna göre ayıp muhayyerliği ve bey'u'l-berâe çerçevesinde değerlendirilebilir.

İslam hukukunda satıcı, maldaki kusurlardan sorumluluğunu kaldırmak için beraat şartı (bey'u'l-berâe) koyabilir. Bu beraatin kapsamı, aybın tespit zamanı ve geri verilme şartları fukahâ arasında ihtilaf meselesi olup, kapsam itibariyle en geniş yaklaşan mezhep Hanefîlerdir.[95] Hanefîler, mutlak ibra anlayışıyla her türlü kusurun bu kapsamda değerlendirilebileceğini savunurken, diğer mezhepler mutlak ibra anlayışını benimsememiştir. Şafiîlerde sadece hayvan satışında bey'u'l-berâe yapılmasına müsaade edenler varken hayvanlar dışındaki mallarda üç farklı görüş aktarılmıştır.[96] Mâlikîlerin görüşü ise çok çeşitlidir. Bu görüşler: sadece hayvanlarda, sadece kölelerde, köle ve hayvan dahil olmak üzere her şeyde, sadece iflas edenlerin sattığı mallarda, sultanın veya iflas edenlerin sattığı kölelerde, ehli mirasın sattığı kölelerde cevaz ya da mutlak olarak men şeklinde sıralanabilir.[97] Hanbelîler'e gelinecek olunursa İbn Kudâme, Ahmed b. Hanbel'den (ö. 241/855) üç farklı görüş aktarmaktadır. Bunlar; tüm ayıplardan beri olmayı kabul etmediği, beraati sadece bildirilen ayıplarda geçerli saydığı ve mutlak olarak meçhul ayıplarda geçerli olduğunu söylediği şeklindedir.[98]

TF'de imzalanan geri alım taahhüdü ise bey'u'l-berâe'nin tersi niteliğindedir. Bey'u'l-berâe'de satıcı sattığı malı geri almamak için beraat şartını öne sürmekteyken; TF'de banka (alıcı) ürünleri geri iade edeceği taahhüdüyle tedarikçiyle (satıcıyla) beraat anlaşması yapmaktadır. Banka bu sözleşme sayesinde ürünlerin nihai alıcıya satılamaması durumunda, malları tedarikçiye geri iade etmeyi amaçlamaktadır. Bu husus sonrasında satış için verilen vekaletten ayrı ve ondan önce gerçekleşmektedir. Dolayısıyla tedarikçi hem bankanın ürünlerini alıcıya satan vekil olmakta (mallar elinde emanet hükmünde bulunmakta) hem de olası olumsuz bir durumda ürünleri geri almayı taahhüt etmektedir. Ayrıca geri alım sözleşmesinin kapsamı oldukça geniş bir şeklide belirlenmiştir. Sadece üründen kaynaklı ayıpları değil, ürünün transferinde ve hizmetinde (gerekli ise) meydana gelebilecek zararlar da dahil edilmiştir.[99] Bu husus Hanefîlerin görüşüyle uyumluluk gösterse de diğer mezhepler açısından uygun olmayacaktır.

Maldaki ayıbın oluşumu ve tespiti ise TF özelinde önemli bir başka hususdur ve beyu'l-berâe'den ayrı olarak ele alınması daha isabetli olacak. Eğer ayıbın oluşumu satıcıdan kaynaklanıyorsa (1) eski (kadîm); alıcıdan kaynaklanıyorsa (2) yeni (hâdis) olarak adlandırılmaktadır. Kadîm olan ayıplar ve satıcıdan kaynaklanan hâdis ayıplar, İslam hukukuna göre ayıp muhayyerliği kapsamında geri verilebilir kabul edilmiştir.[100] Ayıpların alıcı tarafından tespit edildiği zaman kabz öncesi olursa akit doğrudan infisaha kabilken; kabz edildikten sonra ancak karşılıklı rıza veya mahkeme kararı ile akit feshedilebilir.[101] TF özelinde bu husus değerlendirildiğinde, bankanın ürünleri çok kısa bir süre (hükmî olarak) elinde tuttuğu çıkarımı yapılabilir. Hâdis bir kusurun oluşması pek muhtemel değilse de

94 Sözleşmede belirtilen esaslara göre bu sözleşme bankayı; (1) Nihai alıcının faturayı onaylamaması/ alış işlemini gerçekleştirmemesi, (2) Malın zamanında teslim edilmemesi, (3) Malın eksik, ayıplı veya kusurlu çıkması, (4) Mala tabi olan bakım, destek ve hizmetlerin ihlal edilmesi, (5)Tedarikçiye ulaşmanın mümkün olunmaması veya mahkeme kararıyla bankanın sorumlu tutulması durumlarından korumaktadır.

95 Mustafa Kisbet, *İslâm Hukukunda Tüketicinin Korunması Ayıp Muhayyerliği* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2015), 94.

96 Hayvan dışındaki mallarda beraati geçersiz sayanlar; geçerli sayıp ve zahir/batın ayıp farkı gözetmeyenler; geçerli sayıp zahir/batın ayrımı yapanlar. Detaylı bilgi için bk. Ebû'l-Meʿâlî ʿAbdulmelik b. ʿAbdullâh el-Cuveynî, *Nihâyetu'l-Matlab fî Dirâyeti'l-Mezheb*, thk. Abdulʿazîm Mahmûd ed-Dîb (b.y.: y.y., 1428/2007), 5/284.

97 Karâfî, *ez-Zahîre*, 5/91. Karâfî bu hususta 10 tane görüşün olduğunu aktarır.

98 İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî*, 4/135.

99 Kuveyttürk, "Teyitsiz Tedarikçi Finansmanı Sözleşmesi", 2; Kuveyttürk, "Tedarikçi Finansmanı Satıcı Finansmanı Sözleşmesi", 2.

100 Ali Bardakoğlu, "Ayıp (Fıkıh)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/246.

101 Mustafa Kisbet, *İslâm Hukukunda Tüketicinin Korunması Ayıp Muhayyerliği*, 71-72.

bankanın mülkiyetinde iken oluşabilecek kusurlar dahi, taahhütname ile geri verilebilir hâle gelmektedir. Her ne kadar vekalet yoluyla tedarikçi ürünleri elinde bulundursa da taahhütname gereği bütün riskler tedarikçiye yüklenmektedir. Bu durumun, İslam hukukundaki emanet hükümleriyle uyum içerisinde olmadığı açıktır.

Kusurun çoğunlukla kadîm (tedarikçi kaynaklı) olduğu varsayıldığında İslam hukukunun, modern hukuka kıyasla müşteriye daha dar kapsamda haklar tanıdığı söylenmelidir.[102] Nitekim, Hanbelîlerin mutlak manada indirim talep etmeye müsaade etmeleri görüşü istisna[103] edilirse diğer mezhepler ya olduğu gibi kabulle yahut da olduğu gibi iadeyle hükmetmişlerdir.[104] Ancak iade (redd) mümkün değilse ticaret erbabının takdir ettiği oranda indirim yapılması öngörülmüştür.

TF'deki işleme tekrar bakıldığında malların üçüncü tarafa hak oluşturacak şekilde satıldığı ve mülkiyet naklinin gerçekleştiği görülür. Hanefîlere göre ikinci satışın ardından mal, ayıp nedeniyle ikinci satıcıya iade edildiğinde, bu iadenin ilk satıcıya kadar sirayet edebilmesi için mebî'in ilk alıcı (bu işlemde banka) tarafından rızaya dayalı bir işlemle geri alınmamış olması gerekir. İlk satıcıya kadar dönülebilmesi için mahkeme kararı aranmaktadır.[105] Zira ilk satıcı (tedarikçi) açısından bu durum, bir fesih işlemi, yani yeni bir akit sayılmaktadır. Klasik uygulamada olduğu gibi AAOIFI de bu durumu ilk satıcıya dönmeye engel saymıştır.[106] Dolayısıyla bankanın ilk tedarikçiye iadesi, üzerinde tasarrufta bulunduğundan, mümkün gözükmemektedir. Ayrıca banka mahkeme kararı olmaksızın nihai alıcıdan ürünleri geri alıp, tedarikçiye bu ürünleri iade etmektedir. Günümüzde mahkeme kararına ihtiyaç duyulmadan sözleşmelerin ve resmi evrakların objektif bir unsur kabul edilebileceği söylense de bu noktada faturada bankanın isminin yer almadığı da unutulmamalıdır. Eğer finansman için akdedilen sözleşmeler mahkeme kararı gibi kabul edilirse o halde geri dönüş imkanının oluşabildiği söylenebilir.

Sonuç olarak klasik fıkıh düşüncesinde bey'u'l-berâe'nin alıcı tarafından değil; satıcı tarafından bir şart olarak öne sürüldüğü göz önüne alındığında ve yukarıda belirtilen ayıp muhayyerliği durumlarıyla TF uygulaması birlikte değerlendirildiğinde; TF'de yapılan geri alım taahhüdünün klasik anlatıdan farklılaştığı söylenmelidir. Taraflar açısından, bey'u'l-berâe'den farklı bir yaklaşım sergilenirken ayıbın kapsamının genişletilmesi ve rıza yoluyla nihai alıcıdan iade yapılmasına rağmen; ilk satıcıya (tedarikçiye) geri dönülebilmesi durumu ise Hanefî klasik ayıp muhayyerliği anlatısından ayrılmaktadır.

3.1.5. Bankanın Tedarikçiye Rücu Etmesi

Teyitsiz türe mahsus olan bu işlem, nihai alıcının finansman sözleşmesine dahil edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Banka malların asıl sahibi olmasına rağmen, tedarikçi ile nihai alıcı arasında gerçekleşen satış işleminin taraflarından birisi değildir. İşlem sonunda malların karşılığı olarak tedarikçiye ödenen bedeli, banka tedarikçiye rücu etmektedir.[107] Finansman eğer teyitli olarak kurulmuşsa, ödemeler doğrudan bankaya yapılabildiğinden bu işlem teyitli türde mevcut değildir. Rücu etme ifadesi TF sözleşmelerinde yer almamakta onun yerine bankanın hesabına ödemelerin/işlemlerin yapılacağı geçmektedir. Başlığın bu şekilde seçilmesinin sebebi, faktoring işlemlerindeki rücu aşamasına benzemesinden dolayıdır. Bankaya ödemelerin aktarılması sorumluluğunun tedarikçide olması nedeniyle bankanın ekstra bir riske katlanması, finansmana katamadığı belirsiz nihai alıcının ödeme yapmama riskini göze alması gibi hususlardan dolayı teyitsiz türün finansman maliyetinin yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla işlem hacmi itibariyle bu iki tür arasında teyitli lehine bir yoğunluk olacağı söylenebilir.

Rücu işleminde İslam hukuku bağlamında iki husus göze çarpmaktadır. İlki yukarıda detaylı anlatıldığı üzere bir garantörlük işlevi gören ve tahsilat yetkisinin devri olarak yorumlanan temlikname

102 Borçlar Kanunu'nun 219 ila 231'inci maddeleri bu hususu incelemektedir. Müşteriye, (1) sözleşmeyi feshetme, (2) kusur oranında indirim isteme, (3) ücretsiz tamir isteme ve (4) değişim isteme şeklinde dört farklı hak tanınmıştır.

103 Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâʿ ʿan Metni'l-İknâʿ*, 3/218.

104 Mustafa Kisbet, *İslâm Hukukunda Tüketicinin Korunması Ayıp Muhayyerliği*, 103-105.

105 Kâsânî, *Bedâ'iʿu's-ṣanâ'iʿ fî tertibi'ş-şerâ'iʿ*, 5/281.

106 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 1122. Tüm bunların yanında TKBB murâbaha standardında bankanın nihai müşteriyle sorumsuzluk anlaşması kurulabileceğini kabul ettiği belirtilmelidir, bkz: TKBB, "Murâbaha Standardı", 7.

107 Benzer bir işlem Katılım finansında ihracat finansmanında yapılmaktadır. Bk. Kuveyttürk, "Vadeli İhracatın Finansmanı Sözleşmesi" (Erişim 22 Haziran 2024), 2.

sözleşmesidir. İkincisi ise bu sorumluluğun şart olarak akitte zikredilmesi durumudur. İslam hukukunda akitleri sınırlayan (takyidi şartlar) ve taraflarından birine fayda sağlayan unsurlar dar tutulmuştur.[108] Bu durumu, doğrudan TF sözleşmesinin şartı olarak görmek yerine, sonradan verilen vekâlet kapsamında değerlendirmek daha doğru olacaktır. Hanefîlere göre vekil, akdin hukukundan sorumlu olduğundan, tedarikçi ödemeyi banka adına talep edebilir. [109] Bu nedenle ürünlerin asıl sahibi banka olduğu için ve satışın da banka hesabına yapılacak şekilde kurgulanmasından ötürü, tedarikçinin nihai alıcıdan ödeme alması İslam hukukuna uygun olarak yorumlanabilir. Tedarikçi ücreti aldıktan sonra, bankanın kendi hakkını tedarikçiden alması bir probleme yol açmamaktadır.

Sonuç olarak, banka ile tedarikçi arasında beş farklı işlem süreci mevcuttur. Bu süreçler, İslam hukuku açısından şu noktalarda sorgulanmaya açıktır: i) ilk alış işleminin infisah ihtimali, ii) mevcut olmayan malın satışı, iii) vekâlet akdinin faturadaki yansıması ve temlikname imzalanmasının zorunluluğu, iv) alacağın satışının gerçekleşme olasılığı, v) tüm risklerin tedarikçiye devri. Bu eleştiri noktaları arasında, dolaylı temsilin zorunlu kıldığı temlikname sözleşmesinin varlığı, alacağın satımını çağrıştırdığı için özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Ayrıca, TF işlemlerinin özünde modern murâbaha modelinin kullanıldığına dair yapılan tespit, büyük oranda doğru kabul edilebilir.

3.2. Banka ile Nihai Alıcı Arasındaki İşlemler

Bu başlık altında bankanın nihai alıcıya sunduğu limit tahsisi, nihai alıcının alım vaadi ve ödemelerin tahsil süreçleri ele alınacaktır. Nihai alıcı sadece teyitli türde sözleşmeye konu olduğundan bu başlık altında yer alan meselelerin teyitsiz tür için geçerli olmadığı belirtilmelidir. Ayrıca faturaların teyit edilmesi hususunda iktisadi-hukuki açıdan incelenmeye değer bir taraf bulunmamasından ötürü dışarıda bırakılmıştır.

Tedarikçi finansman süreçlerinin tamamının başlaması için, öncelikle bankanın nihai alıcıya bir limit tahsis etmesi gerekmektedir. TF işlemlerinde limit belirlemenin önemi, bankanın tedarikçiden ne kadar ürün satın alabileceğini ve tedarikçinin ne kadar finansman faydası sağlayabileceğini belirlemesinde ortaya çıkar. Bu limit, bankanın nihai alıcının temerrüde düşmesi durumunda üstleneceği riskler dikkate alınarak belirlenir ve dolayısıyla risk faktörüyle doğrudan ilişkilidir. Bu sayede yazının ilk başlıklarında anlatılan risk transferi, katılım bankaları açısından limit tahsisi aşamasında başlar. Büyük alıcılar, yüksek kredi skorları sayesinde tedarikçileri için (likidite sağlamak adına) finansman maliyetlerini düşürerek süreci başlatan taraf olurlar. Aynı durum, ilk alış işleminde yapılan iskonto oranlarında da görülür. Teyitsiz TF'de ise limit tahsisi, nihai alıcı sürece dahil olmadığı için tedarikçinin/ KOBİ'nin riskine göre belirlenir[110] dolayısıyla finansman maliyetleri yüksek olur. Bankalar, nihai alıcıyı tanımadıkları ve sözleşmeye konu edemedikleri için limit belirleme süreci tedarikçi üzerinden yapılır. Bankalar sadece TF özelinde değil; sağladıkları birçok finansman ürününde limit tahsisine başvururlar. Bu işlem, bankaların iç sistemleri ve içsel sermaye yeterliliğini ele yönetmeliğin 35. maddesi ile zorunlu hale gelmiştir.[111] Dolayısıyla limit tahsisi, TF'ye özgü bir işlem olarak düşünülmemelidir.

Tahsis işlemleri, modern bir işlem olması hasebiyle klasik doktrinde yer almamaktadır. Bu yüzden modern kurumların görüşlerine bakıldığında İslam hukuku açısından limit tahsisi işleminde, karşılığında ücret alınıp alınmadığının tartışıldığı görülür. AAOIFI, limit tahsisi belirlerken fazlalık faizine yol açtığı düşüncesinden yola çıkarak tahsis ücretinin alınmamasını kabul eder.[112] TKBB ise farklı bir hassasiyetle hareket etmekte ve sadece maldan kaynaklanan masrafların eklenmesini kabul etmektedir.[113] Müşterinin ödeme gücünün tanımlanması da bu kapsamda değerlendirilmiştir. TF

108 Osman Kaşıkçı, "Şart (Fürû-i Fıkıh)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010) 38/410; Mahmut Samar, *İslam Borçlar Hukukunda Akitlerde Ca'lî Şartlar* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 60-62.

109 Serahsî, *el-Mebsût*, 12/203.

110 İhracat finansmanında da benzer bir durum söz konusudur.

111 BANKALARIN İÇ SİSTEMLERİ VE İÇSEL SERMAYE YETERLİLİĞİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ HAKKINDA YÖNETMELİK (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik), (23 Ekim 2015), 35'inci madde.

112 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 141 (6ncı standart). Nitekim AAOIFI'ye göre mutlaka verilen bir hizmet karşılığının olması şart koşulmaktadır. Banka sırf kredi limiti tanımlamak ile bir hizmet sağlamamaktadır.

113 TKBB, "Murâbaha Standardı", 8, 22.

özelinde üçüncü tarafın risk kontrolü, mal dışı bir masraf olarak kabul edilmesi daha isabetli olacaktır. Dolayısıyla tahsis ücreti alınmaması beklenir ki zaten sözleşmelerde tahsis ücretiyle alakalı bir açıklama bulunmamaktadır. Teyitli TF enstrümanı nihai alıcıların isteğiyle başlatıldığından ve çoğunlukla büyük alıcılar tarafından tercih edildiğinden bankanın tedarikçi veya müşterisi hakkında araştırma yapma masrafları da çok olmayacaktır. Özü itibariyle limit tahsisi uygulaması, belirsiz risklerin, anlaşmazlığa yol açmasını engelleyeceğinden finansal işlemlere konu edinmesinde İslam hukuku açısından problem teşkil etmemektedir. Hatta öyle ki katılım bankası elinde bulundurduğu fonları bir mudârib olarak işlettiğinden, finansman olarak kullandırtacağı işletmeyi iyice araştırması ve risk faktörlerini ölçmesi İslam hukukunun ruhuyla uyum içerisinde olacaktır.

Nihai alıcının alım vaadine gelinecek olursa bu durumun, sözleşmeye bağlı bir şarta talik olarak mı değerlendirileceği veyahut vaat kapsamında mı bırakılacağı incelenmesi gereken bir konudur. Bir başka ifadeyle nihai alıcının satın alınmasına talik mi vardır yoksa nihai alıcı sadece satın alacağını vaad mı etmektedir? Hanefîler'de akdin kurulmasıyla beraber mülkiyetin intikal etmesi esas olduğundan, akdin sonucunun (sebebin hükmünün) muhayyerliğe bağlanmasını kabul etmişler, ancak doğrudan akdin kuruluşuna yani sebebin aslına bir şart bağlamayı kabul etmemişlerdir.[114] Şarta ta'lik ise her iki durumu zedelediğinden mezheplerin genel kanaatine bakıldığında anında gerçekleşen temlik türü anlaşmaların mu'allak bulunması çoğunlukla dar çerçevede değerlendirilmiştir.[115] İbn Kayyım (ö. 751/1350) ve İbn Teymiyye ise genel kanaatin dışında görüş belirtenler arasındadır. İbn Teymiyye şarta talikin garar oluşturmaması ve akit kurulduktan sonra derhal teslimin zorunlu olmamasından yola çıkarak ihtiyaç halinde akitlerin talik edilebileceğini kabul etmektedir. Burada şartın bulunmaması hâlinde satın alma işlemi hiç gerçekleşmemiş gibi varsayılmaktadır. [116] İbn Kayyım da benzer şekilde insanların ihtiyaç duyduğu bu tür uygulamaların geçerli olduğunu ifade eder.[117] Modern araştırmacıların bu sorunu aşmak için İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'ın görüşlerini kabul ettiği; ayrıca akdin hükmünün doğrudan gerçekleşip etkilerinin ise gecikmeli olarak ortaya çıkmasında problem olmadığı araştırmalarda vurgulanmıştır.[118] AAOIFI ve TKBB gibi kurumlara bakıldığında, modern murâbahayı tanımlarken mu'allak şartı değil; taahhüt/vaad unsurunu öne çıkardıkları görülür.[119] Öncesinde müşterinin -TF özelinde nihai alıcının- bağlayıcı bir vaatte bulunduğu kabul edilir. Akdin satın alma emrine binaen murâbahayla satılması manasında "بيع المرابحة للآمر بالشراء" olarak adlandırılması bu sebeptendir. TF işleminde de nihai alıcının farklı bir durum olmaması durumunda malları satın alacağını vadettiği söylenmelidir.

Geriye kalan son husus ise ödemelerin tahsil edilmesidir. Teyitli türde banka ürünlerin ücretini doğrudan nihai alıcıdan tahsil imkanına sahiptir. Tahsil esnasında gündeme gelebilecek iki durum tespit edilebilir. Birincisi îne ihtimalinin mevcudiyeti, ikincisi ise temerrüd durumudur. İlk noktadan başlamak gerekirse; eğer tedarikçi firma nihai alıcının bir alt firması ise ve tüzel kişilik bakımından aynıysa TF uygulaması sonucu itibariyle îneye dönüşecektir. Nihai alıcı kendi alt tedarikçisini kullanarak düşük finansman maliyetiyle peşin nakit paraya ulaşacaktır. Böylelikle artı bir değer üretilmeden, hakikatte malın mülkiyeti el değiştirmeden ve araya mal koyularak (şirket içerisinde kaldığı için) finansman elde edilmektedir. Umumî olarak katılım bankaları sundukları enstrümanlarda araya mal koyarak finansman sağlamayı tercih ettikleri bilinen bir husustur. Îne akdinde araya mal koyuluyor olsa bile maksadı itibariyle vadeli kredi temin etme işlemine benzetilir. TKBB buradan yola çıkarak zorunlu durumlar haricinde înenin üçüncü şahsa satımı olarak nitelendirilen, daha dar kapsamdaki teverrukü câiz kabul

114 Serahsî, *el-Mebsût*, 17/198.

115 Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs el-Karâfî, *ez-Furûk*, thk. Halil Mansur (Beyrut: Dâr Kububu'l-İlmiyye, 1998), 1/397; Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 3/241-243; Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâ' 'an Metni'l-İknâ'*, 2/501. Hanefî mezhebi için bir önceki dipnota bakınız.

116 Takiyyuddîn İbn Teymiyye, *Nazariyetü'l-Akd*, thk. Muhammed Nasirudden el-Albanî - Muhammed Hâmid el-Fıkhî (b.y.; Matbatu Sünnetu'l-Mahmûdiyye, 1949), 1/227.

117 İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-Muvakkı'în 'an Rabbi'l-'Âlemîn*, thk. Ebû 'Ubeyde Meşhûr b. Hasen Âlu Suleymân (b.y.: y.y., 1423), 5/373. Ayrıca bk. Samar, *İslam Borçlar Hukukunda Akitlerde Ca'lî Şartlar*, 52.

118 Cebeci, *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*, 109.

119 TKBB, "Murâbaha Standardı", 4. Murâbahanın tanımı maddesi altında yer almaktadır. AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 8. Standard, md. 141. AAOIFI Standartlarının Arapça (orijinal dili) baskısında modern murâbahayı ifade etmek için بيع المرابحة للآمر بالشراء ifadesine yer verilir.

etmemiştir.[120] Înenin klasikteki iz düşümlerine bakıldığında, Hanefî imamlar arasında tartışmalı olduğu görülür. İmam Muhammed böyle bir işlemin mekruh olduğunu dile getirmiş ve Merğînânî (ö. 593/1197) de bu görüşten yola çıkarak eserinde bu doğrultuda hüküm bildirmiştir.[121] Ebû Yûsuf ise sahabenin çoğunun bu akdi yapmalarından yola çıkarak geniş manadaki îneyi mekruh saymamıştır. İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457) ise malın üçüncü tarafa satılmasıyla, malın aynı satıcıya dönmesi arasında bir fark gözetmiştir.[122] Ona göre mal aynı sahibine geri dönüyorsa bu işlem îne kapsamında yer almakta; üçüncü tarafa satılıyorsa îne dışında değerlendirilmektedir.[123] TKBB'nin zaruret dışında teverrükü (înenin üçüncü kişilerle yapılmasını) kabul etmemesi, ihtiyatlı yaklaşımın bir sonucu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Makalenin konusuyla doğrudan irtibatlı olmamasından ötürü bu tartışmaya girilmemiştir. Sonuç olarak bankaların bu finansman akdini kurarken, tedarikçi ile nihai alıcı arasında böyle bir ilişkinin olup olmadığına dikkat etmeleri gerekmektedir.

Nihai alıcının temerrüde düşmesi, katılım bankalarının sözleşmelerinde genellikle finansman oranına ek olarak gecikme cezası uygulanmasıyla ele alınır. Klasik Fıkıh doktrinlerinde temerrüt cezası genellikle bedensel ve manevi cezalarla sınırlıyken, modern iktisadi alışkanlıklar daha çok parasal cezalar üzerine yoğunlaşmıştır. [124] Bu sorunu aşmak için cezai şartlar ve fırsat maliyeti gibi alternatif yöntemler geliştirilmiştir.[125] AAOIFI, gecikme cezasını faiz kapsamında değerlendirmeyi tercih etmektedir.[126] Diyanet İşleri'nin ise doğrudan bankaların ceza parası hakkında bir açıklamasına denk gelmek mümkün değilse de borç hususunda kıymetin esas alınması gerektiğini önerdiğine dair açıklamaları mevcuttur.[127] TKBB de benzer şekilde enflasyonu (kıymeti) merkeze alarak, enflasyonun üstüne çıkmadan bedel almayı savunmaktadır.[128] Gecikme cezası meselesiyle ilgili olarak önceden verilen hibe şartı olup olmadığı, enflasyondaki kayıp ile ceza ilişkisinin nasıl işlediği vb. konular yazının hedefini aşan başka hususlardır. Bundan ötürü buraya girilmeyecektir. Nihai kertede Türkiye'deki katılım bankalarının, caydırıcı olması için belli bir oranda gecikme cezası uyguladığı bilinmektedir. Buradan elde edilen bedeller ise ceza havuzuna aktarılmaktadır.[129] Bu şekildeki uygulama, TF'deki gecikme cezası uygulamalarıyla paralellik göstermektedir.

3.3. Tedarikçi ile Nihai Alıcı Arasındaki İşlemler

İncelemenin son ayağı nihai alıcıyla tedarikçi arasındaki durumlar hakkındadır. Finansmanın başlaması için ürünlerin nihai alıcı tarafından talep edilmesi ve tedarikçinin banka vekili olarak ürünleri nihai alıcıya satması, incelenmesi gereken iki konu olarak belirlenebilir. Mal talebinin hukuki bir incelemeye faydası olmadığından dışarıda tutulmuş ve nihai alıcıya ürünlerin satışında meydana gelebilecek tevâliu'd-demân meselesine odaklanılmıştır. Banka ile tedarikçi arasındaki ilk alış işleminde teslim-kabz durumu ele alındığından o meseleler tekrar edilmeyecektir.

Ürünler banka tarafından satın alındıktan sonra, tedarikçi malları elinde bekletir ve lojistik işlemlerini gerçekleştirir. Bu süreçte tedarikçinin, mallar üzerindeki hakimiyeti vekalet akdi kapsamında emanet kabz mesabesinde bulunduğu kabul edilir. Ancak bankanın, mal üzerinden kâr elde edebilmesi için hakimiyetinin mazmun kabz (sorumluluk doğuran kabz) şeklinde olması gerekmektedir. İkinci satıcı olan bankanın malı kabz etmesi, menkul malın tekrar satışa konu olabilmesi için zorunludur. Klasik fıkıh doktrininde ise risk faktörü ve haksız kazanç meseleleri ele alınarak kabzın bu boyutları

120 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), "Katılım Bankacılığında Teverruk İşlemleri", 04 Nisan 2019.
121 Ebü'l-Hasen Burhânüddîn ʿAlî b. Ebî Bekr b. ʿAbdilcelîl Fergânî El-Mergınânî - Tallal el-Yusuf, *el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî* (Beyrut: Daru'l-İhyâ'i Türâssi'l-ʿArabi, ts.), 4/3/94.
122 Kemâlüddîn Muhammed İbn Hümam, *Fethu'l-kadîr ale'l-Hidaye* (Mısır: Dâr Fikr, 1970), 7/212.
123 İbnü'l-Hümâm, Belh ulemasından iktibasla haram mesabesinde olan ve yeni oluşturulan akitlerin kullanılmasındansa îneye başvurmanın daha az sakıncalı olacağı görüşündedir. bk. İbn Hümam, *Fethu'l-kadîr*, 7/213.
124 Rahmi Yaran, *İslam Hukukunda Borçlunun ve Alacaklının Temerrüdü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994), 207-215.
125 Mal karşılığı mal cezası, valör yöntemi ve mahrum kalınan kâr payı yöntemi bunlardan bazısı olarak zikredilebilir. Detaylı bilgi için bk. Mustafa Dereci, "İslami Finansta Gecikme Cezası Uygulamaları", *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 15/2 (2020), 138-140.
126 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 81-87.
127 Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı DİYKB, "Paranın değerinde artma veya azalma olması halinde karz (ödünç) veya alışveriş sonucu oluşan borçlar nasıl ödenir?" (Erişim 28 Mayıs 2024).
128 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), "Teverruk", 02 Mart 2021, Muhalefet Şerhi, 8.
129 Mustafa Yılmaz, *Enflasyon ve Faiz: Katılım Bankacılığı Uygulamalarında Enflasyon Farkı* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2024), 108.

tartışılmıştır. İslam fıkhında, tazmin sorumluluğu doğurmayan kabzdan kazanç elde edilmesi "el-harâc bi'd-damân" külli kaidesi gereği engellenmiştir.[130] Ebû Hanife ve Ebû Yûsuf, kabz meselesini malın taşınabilirliğine göre değerlendirmiş, gayrı menkul malların kabz öncesi satışını câiz kabul etmiştir. İmam Muhammed ise, mazmun kabz altında olmayan tüm malların satışını yasaklamıştır.[131] Hanefî imamları malın kabz edilmeden satılma işlemine onay vermemelerinin nedenini daha çok garara sevk etmesinden yola çıkarak açıklamışlardır. Külfete katlanmadan, nimeti elde etme şeklindeki temellendirmeye ise daha az rastlandığı söylenebilse de genel kanaat menkullerin mazmun kabz öncesi satışının yasaklanmasıdır. Bu bilgilerden sonra TF özelinde bu durum ele alındığında tedarikçinin emanet, bankanın ise mazmun kabz dahilinde bu malda tasarrufta bulundukları yorumu yapılabilir. Ancak bankanın hakiki bir şekilde kabz etmediği, geri alım taahhüdüyle hâlen tedarikçinin birtakım külfetler üstlendiği düşünülünce mal üzerinde iki tane mazmun kabz olabileceği ihtimal akla gelmektedir. Bu ise mal üzerinde hem tedarikçinin hem de bankanın eşit sorumluluğu olduğu varsayımını ortaya çıkarır. Bir mal üzerinde iki sorumluluğun birleşmesi anlamında Şafiîlerin "tevâilu'd-damân" ifadesini kullanırlar. Telef söz konusu olursa mal üzerinde hem ilk satıcının hem de ikinci satıcının sorumluluğu birleşmesi manasındaki bu terim bir problem oluşturmaktadır. Zira ikinci satıcının hem lehine tazmin hem de aleyhine tazmin gerekecektir. Her iki durum da muhal kabul edilmiş ve mazmun kabzın tek kişide (satıcıda) bulunmadığı sürece malların ikinci bir satışı konu edinilmesine sıcak bakılmamıştır.[132]

Anlatılanlara dayanarak, TF işleminde tedarikçinin malları emanet hükmünde tutulmalı ve satışın geçerli olabilmesi için bankanın kâr riskini üstlenmesi gerekmektedir. Ancak pratikte geri alım taahhüdü ile finansmandan doğabilecek zararların tamamı tedarikçiye yüklenmektedir. Katılım bankalarının geri alım taahhüdünü, geleneksel bankacılığın riskleri atma eğilimiyle benzer şekilde uyguladığı söylenebilir. Dolayısıyla geri alım taahhüdü, klasik doktrinden bir ayrılmayı ifade etmektedir. Bunun yanı sıra İslami finans literatüründe kazancın kaynağını risk olarak görmek yerine yeni bir kâr teorisi önerilse de[133] AAOIFI, katılım bankalarının kârını tazmin sorumlulukları çerçevesinde değerlendirmektedir.[134] Sonuç olarak TF'nin, Hanefî öğretisi ve modern kararlarla (TKBB ve AAOIFI) uyumlu olması için bankanın, ikinci satış akdinin geçerliliği bağlamında risklerin sorumluluğunu üstlenerek ürünleri kabz etmesi gerekmektedir.

4. Alıcı Merkezli Alternatif bir Tedarikçi Finansmanı Modeli

Tedarikçi finansmanının temel gayelerinden birisi, ters faktoring işlemini esas alacak şekilde nihai müşterinin yüksek kredi skorundan yararlanarak tedarikçilerine düşük maliyetli finansman sağlamaktır. Ancak çalışmada ortaya konduğu üzere bu enstrüman, İslam hukuku doktrinleriyle tamamen uyum içerisinde değildir. Uyumsuzluğun ortaya çıktığı yerlerin çoğu ise banka ile tedarikçi arasında olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle de temliknamenin hukuki bir zorunluluk olarak imzalanması, yapılan işlemin aslında bir alacağın satışı olduğu izlenimi uyandırmakta ve faizli bir muameleye sebebiyet verdiği noktasında ciddi eleştiriler yapılabilmektedir. Ayrıca gerçekleştirilen ilk satım akdinin şeklî olduğu ve hakikatte mevcut olmadığı hissini uyandırmaktadır.

Temel problemler, banka ve tedarikçi arasında vuku bulduğundan; yeni önerilecek alternatif yöntemde işlemlerin çoğu banka ile nihai alıcı arasında gerçekleşecektir. Bu sayede temlikname

130 Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-Hükkâm şerhu Mecelleti'l-Ahkâm* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 1/174, 85'inci madde. Bu kaide elde edilen gelirin, yüklenilen risk karşılığında olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla gelir, riske bağlı kılınmıştır.

131 Serahsî, *el-Mebsût*, 13/9; Ebû Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i' fî tertibi'ş-şerâ'i'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1986), 5/180; Ebû Muhammed Fahruddîn 'Osmân b. 'Alî b. Mihcen b. Yûnus es-Şûfî el-Bâriî Ez-Zeyla'î, *Tebyînü'l-hakâ'ik Şerhu Kenzü'd-Dekâik* (Kâhire: el-Matba'atü'l-Kübra el-Emîriyye, 1895), 4/82.

132 Cuveynî, *Nihâyetu'l-Matlab fî Dirâyeti'l-Mezheb*, 13/30. Şâfiîler bir taraftan vekalet diğer taraftan asaleten gerçekleşen kabz için bu yorumu yapmamaktadır. TF uygulamasında bankanın neredeyse bütün sorumluluklardan kaçınmasından dolayı, aslında her ikisinin de asaleten bu mal üzerinde bir kabz gerçekleştirdiği izlenimi oluşmaktadır. Bunun için bu konuya kısaca değinilmiştir.

133 Şevket Pekdemir, "İslâmi Finansta Risk Unsuruna Yaklaşımlar (Eleştirel Bir Analiz)", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 41 (Haziran 2023), 49-74.

134 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 193.

zorunluluğu devre dışı kalmış olacaktır. Her iki tarafın da sözleşmede yer almasına dayanan bu alternatif yöntem daha ziyade teyitli versiyon için geçerlidir. İşlemler sırasıyla şu şekilde ele alınabilir:

1. Tedarikçi firma, nihai alıcısına giderek aralarında gerçekleşecek alışverişte finansmana ihtiyacı olduğunu belirtecektir.
2. Nihai alıcı ve tedarikçi firma arasında satışa konu olan malın türü, miktarı, cinsi ve bedelin miktarı açıkça kararlaştırılacaktır.
3. Nihai alıcı, katılım bankasına kendi tedarikçisinden satın alacağı ürünlerin bilgisini, bedelini ve tedarikçisinin finansman talebini bildirecektir.
4. Katılım bankası bilgileri elektronik ortama girerek iskonto oranını belirleyecek ve işlemin finanse edilip edilemeyeceğini tespit edip nihai alıcıya limit tahsis edecektir.
5. İşlem finansmana uygun görünüyorsa iskonto oranı nihai alıcıya ve tedarikçiye bildirilecektir. Tedarikçi iskonto oranını kabul ederse finansman başlayacaktır.
6. Katılım bankası nihai alıcıya murâbaha yönteminde olduğu gibi ürünleri satın alması için genel vekâlet verecektir. Ürünler nihai alıcıya (vekile) satıldığında ürün kontrolleri nihai alıcı tarafından gerçekleştirilecek ve elektronik ortama faturalar yüklenecektir.
7. Banka ilk girilen bilgilere uygunluğunu tespit etmek için faturayı kontrol edecek ve tedarikçiye ödemesini yapacaktır.
8. Ürünler iskontolu olarak bankanın mülkiyetine geçtikten sonra nihai alıcıya vadeli olarak banka ile belirledikleri yeni vade oranıyla satılacaktır. Banka kendi kârını içinde bulunduran satış bedelini vade tarihinde tahsil edecektir.

Sunulan bu alternatif yöntem, konvansiyonel bankalarda uygulanan ters faktoring uygulamasıyla daha uyumludur. Zira nihai alıcı, işlemlerin asıl başlatıcısı ve yürütücüsü konumunda bulunur. Alıcı üzerinden kurgulanan bu yöntem ayrıca temlikname zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Tedarikçinin yoğun iş yükünden kurtulması, fatura bilgilerini yanlış girmesi, vekâlet ilişkisini yanlış yürütmesi gibi dolaylı faydaları da barındırdığı söylenebilir. Nihai alıcının bankalarla daha güçlü ilişkileri olduğu varsayıldığında, bu operasyonel sıkıntılar daha az olacaktır ve finansman daha verimli hale gelecektir.

Yöntemin eksik ve eleştiriye açık yönleri ise şöyledir: Öncelikle bu finansman modeli tedarikçiler için geliştirilmiş olup, aslında başlatıcının nihai alıcı olması gerektiğini savunmaktadır. Bunun yansıra hem nihai alıcı hem de tedarikçinin banka müşterisi olmak zorunda ve işlem yükleri nihai alıcıya yüklenmektedir. Bu durum ise görece daha büyük yapıya sahip nihai alıcıların finansmanı tercih etmeme eğilimlerini artırabilir. Diğer bir eleştiri, modelin temel özelliği olan çifte vekâletname yasağının, tarafların aynı kişi tarafından temsil edilmesini gerektirmesidir. Asıl tedarikçi finansmanı modelinde bu sorun önlenmişken, bu yeni modelde belirgin bir problem olarak ortaya çıkar. Geri alım taahhütnamesinin yer almaması ise bankaların ürünlerin ayıplı çıkması durumunda geri alım talep etme isteğini artırabilir. Modern murâbaha enstrümanındaki bankaların sorumluluk taşımaması eleştirisi, bu model için de geçerli olacaktır. Zikredilen bu eksik yönlerin ortaya çıkmasının temel sebebi ise alternatif model oluştururken, günümüzde zaten çok sık başvurulan, modern murabâha uygulamasının esas alınmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla murabahaya yapılan eleştiriler bu model için de geçerli olacaktır. Bu eksikliklerin ve eleştirilerin araştırılıp geliştirilmesi ise gelecekteki çalışmalara bırakılmıştır.

Sonuç

Türkiye katılım finans sektöründe, KOBİ'lere alacakların erken tahsil imkânı sunan yeni bir enstrüman 2019-2020 yılı itibariyle müşterilere sunulmaya başlamıştır. Bu enstrüman, konvansiyonel bankalarda kullanılan faktoring ve ters faktoringe dayanmaktadır. Modern murâbaha işleyişine benzetilerek oluşturulan bu finansman çeşidinin işlem ayakları ve tarafları çalışmada incelenmiş ve sadece TF'ye özgü olarak tespit edilen sonuçlar aşağıda listelenmiştir:

1- TF sözleşmesininin işlem yoğunluğu banka ile tedarikçi arasında gerçekleşmekte ve üç noktada vaadleşme bulunmaktadır. Vaadleşmenin konu bağlamında önemli kılan unsur bağlayıcılık noktasıdır.

Klasik dönemde muallak vaadi kabul eden Hanefîler ve sebebe bağlanmış vaatleri kabul eden Mâlikîler hariç kazâen bağlayıcı kabul edilmemiştir Modern İslami finans denetim kuruluşları ise bağlayıcı olduğunu kabul etmektedir.

2- İlk alış işleminde fatura kesimi bulunmamaktadır. Yazılı belgenin hazırlanması klasik İslam hukuk ahkamına göre sözleşmenin mahiyetini engellemese de günümüzde KDV'nin terettüp edilmesi açısından problemler oluşturmaktadır. İslam hukukuna göre mülkiyet nakli için yazılı bir belge zorunluluğu olmamakla beraber, günümüzde KDV'den kaçınmak için katılım bankalarının vekâlet işlemlerine başvurmaları veya tek fatura ile işlem yapmaları eleştiri noktası oluşturmaktadır.

3- İlk alış işleminde ürünlerin tekrardan satışa sunulabilmesi, bir kabz problemi doğurmaktadır. Bu husus ise Mâlikîlerin taam dışındaki menkul varlıkları hakkındaki görüşleri doğrultusunda anlaşılabilmektedir. Nitekim bankanın bunları tekrardan bir satış işlemine tabi tutabilmesi için bankanın menkul malları kabzetmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yemek dışı ürünlerde Mâlikîlerin görüşünün TF'deki bu uygulama ile uyumluluk gösterdiği söylenebilir.

4- Ürünlerin hiçbir şekilde üretilmeden bankaya satılmış olma ihtimali ve finansmana konu edinme durumu bulunmaktadır. Bu ise madumun satışı tartışmasını gündeme getirmektedir. Çalışmada selem ve istisnâ' akitleriyle alternatif bir durum öne sürülse de selem akdinin dar bir kalıpta bulunması, istisnâ' akdinde ise AAOIFI'nin vekâleti mümkün görmemesi bu alternatifi devre dışı bırakmaktadır. Sonuç olarak hiç üretilmemiş bir ürünün finansmana konu edinmesi ihtimali bulunmaktadır, bankanın bu noktada daha sıkı denetimle bu problemi aşabileceği belirtilmelidir.

5- Kurulan vekâlet akdinde işlemler banka hesabına tedarikçi adıyla yapıldığı tespit edilmiştir. Klasik İslam hukuku vekâlet sözleşmesi açısından bir problem oluşturmayan bu husus, Türkiye'de borçlar kanunu gereği temlikname sözleşmesini zorunlu kılmaktadır.

6- Bankanın ürünleri aldığı ilk alış işleminin fiktif olma ihtimali vardır. Bankanın malları ilk etapta satın aldığı kabul edilse bile; temlikname sözleşmesinin imzalanması, bankanın hiçbir sorumluluk almaması ve faturalarda isminin geçmemesi ilk alış işleminin varlığını sorgulatmaktadır. Türk Borçlar Kanunu'na göre dolaylı temsilin zorunlu kıldığı temliknamenin, tedarikçi finansmanı bağlamında farklı yorumlanması gerektiği sonucunu ortaya çıkmıştır.

7- Temlikname sözleşmesi teni bir yoruma tabi tutularak alacakların tahsil yetkisinin devredilmesi şeklinde kurgulanması mümkündür.

8- Temlikname yorumu yapılmaksızın TF'nin pratikteki uygulamasına bakıldığında tespit edilen en büyük problem, temlikname sözleşmesi çerçevesinde alacakların satışının gündeme gelmesidir. Buna göre temlikname sözleşmesi bir nevi alacakların devrinde tedarikçinin beyud-deyn yaptığı izlenimi uyandırmaktadır. Alacağın devri hususu klasik doktrininde dar tutulmuş, alacakların satışında iskonto yapılması faiz işlemine sebebiyet vereceğinden kabul edilmemiştir.

9-Geri alım taahütnamesi/ Garanti taahütnamesi bey'u'l-berâe ve ayıp muhayyerliği kapsamında ele alınmıştır. bey'u'l-berâenin klasikteki uygulamasının tersi şeklinde gerçekleşen garanti taahütnamesi daha çok ayıp muhayyerliğine benzetilebilmektedir. Uygulamada eski (kadîm) kusurun ilk satıcıya (tedarikçiye) yükletilmesi ise birçok açıdan problemler oluşturmaktadır. Mahkeme kararı (objektif unsur) bulunmadığından ilk satıcıya iade işlemlerinin problem teşkil ettiği tespit edilmiştir.

10- Banka ile nihai alıcı arasındaki işlemlerde îne satışının ihtimali değerlendirilmiştir. Tedarikçi ile nihai alıcı arasında ortak şirket bağlantısı olması durumunda tedarikçi finansmanı işlemi, îneye sebebiyet verecektir. Îne işlemi ise TKBB tarafından kabul edilmediğinden, bankanın bu finansmanı sunduğu müşteriler arasında böyle bir bağlantının olmamasına dikkat etmelidir.

11- Tedarikçi ile nihai alıcı arasında gerçekleşen (bankanın asıl sahibi olduğu malların) satış işleminde, bankanın mazmun kabzı dahilinde bu malların satılmış olması gerektiği sonucuna varılmıştır. İslam fıkhında, tazmin sorumluluğu doğurmayan kabızdan kazanç elde edilmesi "el-harâc bi'd-damân" külli kaidesi gereği engellenmiştir. Ebu Hanife ve Ebû Yûsuf, kabz meselesini malın taşınabilirliğine göre değerlendirmiş, gayrı menkul malların kabz öncesi satışını câiz kabul etmiştir. İmam Muhammed ise, mazmun kabz altında olmayan tüm malların satışını yasaklamıştır.

12- Mazmun kabz kabilinde ulaşılan bir başka netice ise Şâfiîlerin tevâilu'd-damân problemidir. Bir mal üzerinde iki sorumluluğun birleşmesi anlamına gelen bu kavram, olası bir telef söz konusu olursa mal üzerinde hem ilk satıcının (tedarikçi) hem de ikinci satıcının sorumluluğunun (banka) birleşmesini ifade eder. Bu durum ise muhal kabul edilmiştir. Sonuç olarak mazmun kabzın tek kişide (satıcıda) bulunmadığı sürece malların ikinci bir satışı konu edinilmesine sıcak bakılmamıştır.

13- Nihai olarak sunulan alternatif metot, işlemlerin ters faktoringin mahiyetine daha uygun bir şekilde yürütülebilmesi için tasarlanmıştır. Böylelikle temlikname ihtiyacı ortadan kaldırılmış, fatura sorunları giderilmiş ve tedarikçinin işlem yükü kaldırılmıştır. Ayrıca Ters faktoring ismine ve mahiyetine uygun olabilmesi açısından işlemler nihai alıcı merkezli kurgulanmıştır.

Kaynakça

AAOIFI, Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions. *Faizsiz Finans Standartları*. çev. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. İstanbul: TKBB, 2024.

Acar, Okan - Alabacak, Murat. "Geleneksel Finansmana Alternatif Bir Ürün Önerisi: Katılım Bankacılığı Tedarikçi Finansmanı". *Faizsiz Finans: Alternatif Finansman Yöntemleri*. ed. Batuhan Buğra Akartepe - Ebubekir Mollaahmetoğlu. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.

Aḥmed, ʿAlâüddîn Ebû Bekr b. Mesʿûd b. *Bedâ'iʿu's-sanâ'iʿ fî tertîbi'ş-şerâ'iʿ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 2. Basım, 1986.

Akartepe, Alpaslan. "Forfaiting Sözleşmesi". *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/3-4 (2004), 433-456.

Akartepe, Batuhan Buğra. *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği*. İstanbul: İktisat Yayınları, 2020.

Aktan, Hamza. "Emanet (Fıkıh)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/83-84. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Albayrak, R. Ahmet - Özsoy, Şerafettin. "Katılım Bankacılığı Ekosistemi: Paydaşlar, Kurumlar ve Piyasalar". *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB, 2. Basım, 2019.

Ali Haydar Efendi. *Dürerü'l-Hükkâm şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*. 4 Cilt. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2017.

Arnold, Tony vd. *Introduction to Materials Management*. New Jersey: Pearson Prentice Hall, 1991.

Aybakan, Bilal. *İslam Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.

Bals, Cristof. "Toward a Supply Chain Finance (SCF) Ecosystem – Proposing a Framework and Agenda for Future Research". *Journal of Purchasing and Supply Management* 25 (2019), 105-117. https://doi.org/10.1016/j.pursup.2018.07.005

Bardakoğlu, Ali. "Ayıp (Fıkıh)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/246-247. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Bryant, Charles - Camerinelli, Enrico. *Supply Chain Finance EBA European Market Guide Version 2.0* (Haziran 2014). https://www.abe-eba.eu/wp-content/uploads/2025/04/eba-market-guide-on-supply-chain-finance-version-20.pdf

Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn. *Keşşâfu'l-Kınâʿ ʿan Metni'l-İknâʿ*. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, ts.

Cebeci, İsmail. *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.

Chakuu, Sumeer vd. "Towards a Framework on The Factors Conditioning The Role of Logistics Service Providers in The Provision of Inventory Financing". *International Journal of Operations & Production Management* 40/7-8 (2020), 1225-1241. https://doi.org/10.1108/IJOPM-06-2019-0502

Cuveynî, Ebû'l-Meʿâlî ʿAbdulmelik b. ʿAbdullâh. *Nihâyetu'l-Matlab fî Dirâyeti'l-Mezheb*. thk. Abdulʿazîm Mahmûd ed-Dîb. b.y.: y.y., 1428/2007.

Çiftçi, Hüsnü. *Factoring Uygulaması ve İslam Hukukundaki Yeri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Dereci, Mustafa. "İslami Finansta Gecikme Cezası Uygulamaları". *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 15/2 (2020), 131-142.

Dikmen, Ahmet Alpay. "Forfaiting, Risk ve Riskten Kaçınma". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 47/3 (1992), 113-122. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001590

DİYKB, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı. "Faktoring firmalarının, vadeli satış yapmış şirketlerin alacaklarını iskontolu olarak peşin satın almaları caiz midir?". Erişim 24 Haziran 2024. https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/1188/faktoring-firmalarinin-vadeli-satis-yapmis-sirketlerin-alacaklarini-iskontolu-olarak-pesin-satin-almalari-caiz-midir

DİYKB, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı. "Paranın değerinde artma veya azalma olması halinde karz (ödünç) veya alışveriş sonucu oluşan borçlar nasıl ödenir?". Erişim 28 Mayıs 2024. https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/959/paranin-degerinde-artma-veya-azalma-olmasi-halinde-karz-odunc-veya-alisveris-sonucu-olusan-borclar-nasil-odenir

Dünya Gazetesi. "Akbank Tedarikçi Finansmanı programını başlattı". 27 Şubat 2024. Erişim 27 Şubat 2024. https://www.dunya.com/gundem/akbank-tedarikci-finansmani-programini-baslatti-haberi-166818

EBA (Kollektif). *Supply Chain Finance European market guide*. Paris: Euro Banking Association, 2014.

Eke, Selda - Çetiner, Emine Müge. "İhracatta Tedarikçi Kredi Riskinin Garanti Altına Alınmasında Faktoring, İhracat Artışına Ve Ekonomik Büyümeye Desteği". *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/2 (2020), 497-507. https://doi.org/10.29106/fesa.730637

Erdal, Murat. *Satın Alma ve Tedarik Zinciri Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları, 4. Basım, 2018.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 24. Basım, 2019.

Fergânî el-Mergınânî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn ʿAlî b. Ebî Bekr b. ʿAbdilcelîl - Yusuf, Tallal. *el-Hidâye fî Şerḥi Bidâyeti'l-Mübtedî*. Beyrut: Daru'l-İhyâ'i Türâsai'l-ʿArabi, ts.

Gelsomino, Luca M. vd. "Supply Chain Finance: Modelling a Dynamic Discounting Programme". *Journal of Advanced Management Science* 4/4 (2016), 283-291. https://doi.org/10.12720/joams.4.4.283-291

Haraşî, Muhammed b. ʿAbdullah. *Şerhu Muhtasarı Halîl li'l-Haraşî*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Hatîb eş-Şirbînî, Şems ed-Dîn Muhammed b. Ahmed eş-Şâfiʿî. *Muğnî'l-Muhtâc ilâ Maʿrifeti Meʿânî Elfâzi'l-Minhâc*. 6 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kutubi'l-ʿİlmiyye, 1415/1994.

Hofmann, Erik. "Supply Chain Finance - some conceptual insights". *Logistik Management*.

Hüsrev, Molla. *Dürerü'l-hükkâm fî şerhi Gureri'l-ahkâm*. b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-ʿArabiyye, ts.

İbn Allân, Muhammed b. Aliyy b. Muhammed el-Bekrî es-Sıddîkī eş-Şâfiî. *el-Fütûhâtü'r-rabbâniyye ʿale'l-Eẕkâri'n-Nevâviyye*. b.y.: Cemʿiyyetü'n-Neşr ve't-Te'lîfi'l-Ezheriyye, 1438/2017.

İbn Hazm, Ebû Muḥammed ʿAlî b. Aḥmed b. Ṣaʿîd. *el-Muḥallâ bi'l-âṣâr*. Dâru'l-Fikr, t.y.

İbn Hümam, Kemâlüddîn Muhammed. *Fethu'l-kadîr ale'l-Hidaye*. 10 Cilt. Mısır: Dâru'l-Fikr, 1970.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû ʿAbdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürʿaî ed-Dımaşkî el-Hanbelî. *İʿlâmu'l-Muvakkıʿîn ʿan Rabbi'l-ʿÂlemîn*. thk. Ebû ʿUbeyde Meşhûr b. Hasen Âlu Suleymân. 7 Cilt. b.y.: y.y., 1423.

İbn Kudâme el-Makdisî, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn ʿAbdullāh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâʿîlî. *el-Muğnî*. thk. Tâhâ ez-Zeynî vd. 10 Cilt. Kahire: Mektebetu'l-Kahire, 1388/1968-1389/1969.

İbn Kudâme, el-Makdisî. *el-Kâfî fî fıḳhi'l-İmâm Ahmed*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1994.

İbn Müflih, Burhâneddin İbrâhîm b. Muhammed b. Abdillâh. *el-Mubdi' fî şerhi'l-mukni*ʿ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418.

İbn Nuceym, Zeynuddîn b. İbrahîm b. Muhammed el-Mısrî. *el-Eşbâh ve'n-Nezâîr alâ Mezhebi Ebî Hanîfe en-Nuʿmân*. Beyrut: y.y., 1419/1999.

İbn Nuceym, Zeynuddîn b. İbrahîm b. Muhammed el-Mısrî. *el-Bahru'r-râîk şerhu Kenzi'd-dakâik*. 8 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, 2. Basım, ts.

İbn Teymiyye, Takiyyuddîn. *Mecmûʿu'l-fetâvâ*. thk. ʿAbdurrahmân b. Muhammed. Medine: Mecmaʿ el-Melik Faḥd, 1995.

İbn Teymiyye, Takiyyuddîn. *Nazariyetü'l-Akd*, thk. Muhammed Nasirudden el-Albanî - Muhammed Hâmid el-Fıkhî. Matbatu Sünnetu'l-Mahmûdiyye, 1949.

İbnu'l-Humâm, Kemâluddîn Muhammed b. ʿAbdulvahid b. ʿAbdilhamîd b. es-Sîvâsî. *Fethu'l-kadîr*. 10 Cilt. Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1389/1970.

İmrânî, Yahyâ b. Ebû'l-Hayr. *el-Beyân fi Mezhebi'l-İmâm'ş-Şâfiʿî*. thk. Kâsim Muhammed en-Nûrî. Suudi Arabistan: Dâru'l-Minhâc, 2000.

Kapıcı, Nazan. *Katılım Bankalarının Murabaha İşlemlerinde Malın Kabzı Meselesinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Karadağ, Muhammed Eren. *Katılım Finans Enstrümanı Olarak Tedarikçi Finansman Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Karâfî, Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs. *ez-Zahîre*. thk. Muhammed Buhubze vd. 14 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1994.

Karakuş, Rıfat. *Tedarik Zinciri Finansmanı ve Tedarik Zincirinde Yer Alan Firmaların Değerine Etkisi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.

Kâsânî, Ebû Bekir b. Mesʿûd. *Bedâ'iʿu's-sanâ'iʿ fî tertibi'ş-şerâ'iʿ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1986.

Kaşıkçı, Osman. "Şart (Fürû-i Fıkıh)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/365-367. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Kransdorff, Arnold. "High stock levels-not the answer to volatile demand". *Financial Times* (04 Haziran 1982), 18.

Kristofik, Peter vd. "Financial Supply Chain Management – Challenges and Obstacles". *Proceedings in Finance and Risk Perspectives '12*. ed. Othmar M. Lehner - Heimo Losbichler. Avusturya: ACRN Cambridge Publishing House, 2012.

Kuveyttürk. "Tedarikçi Finansmanı Satıcı Finansmanı Sözleşmesi". Erişim 25 Nisan 2024. https://www.kuveytturk.com.tr/medium/tedarikci-finansmani-satici-finansmani-sozlesmesi-2068.pdf

Kuveyttürk. "Teyitsiz Tedarikçi Finansmanı Sözleşmesi". Erişim 25 Nisan 2024. https://www.kuveytturk.com.tr/medium/teyitsiz-tedarikci-finansmani-sozlesmesi---turkce-786.pdf

Kuveyttürk. "Vadeli İhracatın Finansmanı Sözleşmesi". Erişim 22 Haziran 2024. http://www.kuveytturk.info/medium/vadeli-ihracatin-finansmani-sozlesmesi-3718.pdf

Laere, Mark van. *Modelling International Reverse Factoring: and The Future of Supply Chain Finance*. Eindhoven: Eindhoven University of Technology, School of Industrial Engineering / Tilburg University, Department of Finance, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Mâlik b. Enes, Ebû ʿAbdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî. *el-Muvattâ'*. thk. Muhammed Mustafâ el-'Aʿzamî. 8 Cilt. Abu Dabi: Muessesetu Zâyid b Sultân, 1425/2004.

Mâverdî, Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-Kebîr*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdu'l-Mevcud. 23 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâr el-Kütubi'l-İlmiyye, 1414/1914.

Mevvâk, Muhammed b. Yûsuf Ebi'l-Kâsım. *et-Tâc ve'l-iklîl li- Muhtasari Halîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye, 1994.

Moore, Carroll G. "Factoring — A Unique And Important Form Of Financing And Service". *The Business Lawyer* 3/14 (1959), 703-727. http://www.jstor.org/stable/40683339

Mustafa Arıkan. "Türk Hukukunda Alacağın Temliki". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13/1 (2005), 129-155. https://doi.org/10.15337/SUHFD.2017.189

Mustafa Kisbet. *İslâm Hukukunda Tüketicinin Korunması Ayıp Muhayyerliği*. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2015.

Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yaḥyâ b. Şeref. *Minhâcu't-tâlibîn ve ʿumdetu'l-muttakîn fi'l-fikh*. thk. Kâsım Ahmed ʿAvvad. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2005.

Oğur, Muhammed. *Zamanın Değişimi Olgusunun Günümüz Fetva Kurullarının Kararlarına Etkisi (İktisadi Konular Özelinde)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Ömer, Muhammed Abdulhalim. "el-Faktoring". Kahire: Câmiʿat el-Ezher Merkez Sâlih Abdullah Kâmil, 2009.

Özmen, Yuşa. *İslam Hukukunda "Alacak Hakkı" Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.

Pekdemir, Şevket. "İslâmi Finansta Risk Unsuruna Yaklaşımlar (Eleştirel Bir Analiz)". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 41 (Haziran 2023), 49-74. https://doi.org/10.59777/ihad.1189823

Polat, Ali - Yaşar, Hakan. "Türkiye'de Tedarikçi Finansmanı Ve Katılım Bankacılığı Uygulaması". *Journal of Islamic Economics* 3/2 (2023), 38-59. https://doi.org/10.55237/jie.1245592

Sağlam, Hadi. "İslâm hukuku ve Modern Hukuk Mukayesesi Gayesi Hukuki Temsil Olan Akitlerin Değerlendirilmesi (Vekâlet Örneği)". *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/1 (2014), 1-56.

Samar, Mahmut. *İslam Borçlar Hukukunda Akitlerde Ca'lî Şartlar*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsü'l-'Eimme. *el-Mebsût*. thk. Halîl Muhyiddîn el-Meyyis. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Maʿrife, 1414/1993.

Sûfî el-Bârî ez-Zeylaʿî, Ebû Muhammed Fahruddîn ʿOsmân b. ʿAlî b. Mihcen b. Yûnus. *Tebyînü'l-hakā'ik Şerḥu Kenzü'd-Deḳâiḳ*. Ḳâhire: el-Matbaʿatü'l-Kübra el-Emîriyye, 1895.

Şemsuddîn er-Remlî, Muhammed b. Ebi'l-ʿAbbâs Ahmed b. Hamza. *Nihâyetu'l-Muhtâc 'ilâ Şerhi'l-Minhâc*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1404/1984.

Tanrısever, Fehmi. "Tedarik Zinciri Finansmanının Kobi'ler Üzerindeki Operasyonel Ve Finansal Etkileri". *Verimlilik Dergisi* 3 (2017), 73-88.

TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. "Katılım Bankacılığında Teverruk İşlemleri". 04 Nisan 2019. https://tkbb.org.tr/danisma-kurulu/kararlar/Katilim_Bankaciliginda_Teverruk_Islemleri

TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. "Murâbaha Standardı". 2021.

TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. "Teverruk", 02 Mart 2021. https://ar.tkbb.org.tr/upload/1044451302-teverruk_standardi.pdf

Uyanık, Ragıp Yüce. "Faktoring, Faiz ve İslam". Mart 2003. Erişim 24 Haziran 2024. https://web.bogazici.edu.tr/uyanik/Boun/Faktoring/Entries/2010/8/9_Faktoring,_Faiz_ve_Islam.html

Uyanık, Ragıp Yüce. *İki Faktorlü Uluslararası Tam Hizmet Faktoringi Ve Türkiye Uygulamasındaki Farklılıklar*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Uyanık, Yüce. "Uluslararası Faktoring Uygulamaları". *Faktoring Eğitim Programı El Kitabı*. ed. Rengin Emekçioğlu. İstanbul: Faktoring Derneği Boğaziçi Üniversitesi, 2002.

Yaran, Rahmi. *İslam Hukukunda Borçlunun ve Alacaklının Temerrüdü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.

Yılmaz, Mustafa. *Enflasyon ve Faiz: Katılım Bankacılığı Uygulamalarında Enflasyon Farkı*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2024.

BK, BANKACILIK KANUNU. *Resmî Gazete* 5411 (19 Ekim 2005). Erişim 17 Mart 2024. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6361.pdf

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, BANKALARIN İÇ SİSTEMLERİ VE İÇSEL SERMAYE YETERLİLİĞİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ HAKKINDA YÖNETMELİK. (23 Ekim 2015). Erişim 17 Mart 2024. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151023-6.htm

FKFFŞK, Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu. *Resmî Gazete* 6361 (21 Kasım 2012). Erişim 17 Mart 2024. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6361.pdf

TBK, TÜRK BORÇLAR KANUNU. *Resmî Gazete* 6098 (04 Şubat 2011). Erişim 17 Mart 2024. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf

Makale Bilgi Formu

Yazar Notu: Bu çalışmanın hazırlanmasında katkıda bulunan İlimler ve Sanatlar Merkezi (İSM) İhtisas Programına teşekkür ederim.

Destekleyen Kuruluş: Bu çalışma, TÜBİTAK 2210-Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında 2024 yılında hazırladığım "Katılım Finans Enstrümanı Olarak Tedarikçi Finansmanı Uygulaması" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Sağladığı destekten dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zekâ Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zekâ aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale *iThenticate* tarafından taranmıştır.